

Наталка Позняк-Хоменко

Волонтери: сила небайдужих

*Київ–Тернопіль
ДЖУРА
2020*

УДК 821.161.2'06-92-94:355.422АТО(477)

П47

П47 **Позняк-Хоменко Наталя**

Волонтери: сила небайдужих / Наталя Позняк-Хоменко, упорядкування текстів; Український інститут національної пам'яті. – Тернопіль: Джура, 2020.

ISBN 978–966–185–176–3

Нова книга Українського інституту національної пам'яті повертає нас у ті часи, коли волонтери, без перебільшення, рятували армію і нашу країну. До книги увійшло 30 історій, розказаних від першої особи, які репрезентують різні аспекти волонтерської діяльності: підтримка армії, допомога пораненим, підтримка населення, яке стало заручником цієї війни.

Книга «Волонтери. Братство небайдужих» стала продовженням серії, розпочатої книгами «Дівчата зрізають коси» та «Капелани. На службі Богу й Україні».

Видання здійснено коштом
Українського інституту національної пам'яті
і не призначено для продажу

© Український інститут національної пам'яті, 2020

ISBN 978–966–185–176–3

© Видавництво «Джура», оригінал-макет, 2020

ВСТУП

Волонтер. Це слово міцно увійшло в наш лексикон. За даними представництва ООН в Україні, починаючи з 2014 року кожен п'ятий українець мав волонтерський досвід або ж жертвував кошти на волонтерські проекти. А якщо рахувати якісь разові акції чи просто кошти, хоч раз перераховані на армію, то, як свідчить опитування, проведене Фондом Демократичні ініціативи ім.Ілька Кучеріва та Київським міжнародним інститутом соціології, у 2015-му році таких було 47%.

Саме це неймовірне єднання і готовність прийти на допомогу стали суттю Революції Гідності, коли суспільство демонструвало свою силу і здатність до протидії. Коли влада перекривала метро, таксистки безкоштовно везли людей до Хрещатика, коли столицю заповнили орди «тітушків», що палили автомобілі активістів і викрадали людей, почали створюватися загони самооборони, які патрулювали вулиці. Коли міліція почала в лікарнях «вираховувати» поранених у сутичках з «беркутівцями», а надто – після викрадення і вбивства Юрія Вербицького, з'явився рух «Варта в лікарні», і десятки автомайданівців чергували біля медичних закладів, готові в разі небезпеки відвезти людей у безпечне місце.

Тоді неймовірне ставало реальним. Один знайомий, який у ті дні чергував у відділенні офтальмології Олександрівської лікарні, розповідав, що якомусь із постраждалих лікарі порекомендували краплі, але попередили, що «вони дуже дорогі і дуже дефіцитні, навряд чи ви їх знайдете». Через півгодини після оприлюднення інформації на «Фейсбуці» у відділення подзвонили і попросили спуститися – привезли потрібні ліки. Тоді ж на Майдані з'явилася приказка, що в Україні немає ядерної боєголовки лише тому, що її досі не замовили волонтерам.

З початком війни практично вся Україна перетворилася на великий мурашник, рятуючи армію і самих себе перед обличчям російської агресії. На той час українська армія була практично роззброєна і дезорієнтована. Що й не дивно, якщо брати до уваги, що останні роки до того Росія (та й не тільки вона) робила все, щоб знищити обороноздатність ЗСУ, а останнім домайданним міністром оборони України був етнічний росіянин Павло Лебедев, який пізніше утік до Росії разом із Віктором Януковичем.

Тоді, в 2014-2015 роках, функції держави із забезпечення обороноздатності країни взяли у свої руки волонтери: місцеві люди кілька місяців не вилазили із гаражів, ремонтуючи військову техніку; активісти масово закуповували, де тільки можна (в тому числі і в Німеччині, Польщі та інших країнах НАТО) бронжилети, тактичні окуляри, кевларові каски та камуфляж із взуттям (а чого не вистачало – швиденько налагодили власне виробництво у підпільних майстернях), пізніше – оптичні приціли, тепловізори, безпілотники. Контрабандою чи якимись своїми контактами, а то й на собі переправляли їх через кордон.

Мобілізованих бійців збирали всім селом, а хто не міг допомогти гроши-ма, долучався руками: швейні майстерні налагоджували лінійки пошиття розвантажувальних жилетів, одностроїв, наплічників, організовувалося плетіння маскувальних сіток, снайперських маскхалатів, пошуку та постачання інших необхідних на передовій речей. Паралельно з цим створювалися добробати, а працівники військкоматів були шоковані напливом охочих захищати батьківщину.

Пізніше ці процеси узяла під свій контроль держава. І все ж, роботи волонтерам вистачає і нині. Передусім – забезпечення бійців транспортом і ремонтне обслуговування автомобілів, безпілотники для розвідки і ті ж таки тепловізори, приціли та біноклі, які і під обстрілами страждають, і з ладу виходять, електрогенератори, бензопили, будівельні матеріали для облаштування бліндажів, телефони, планшети, електроніка.... І ще багато пунктів, які не передбачені армійською рознарядкою, але які так необхідні на передовій, і відповідальність за які взяли на себе волонтери. До того ж, волонтери і далі в багатьох питаннях лишаються мобільнішими, креативнішими та продуктивнішими.

Зараз в Україні немає практично жодної сфери суспільної діяльності, особливо, пов'язаної з війною, де б не працювали окремі волонтерські проекти. Умовно їх можна розділити на чотири групи: допомога армії та бійцям на передовій; допомога пораненим та соціальна, юридична і психологічна

підтримка учасників бойових дій та родин загиблих; допомога тимчасово переміщеним особам, які змушені були залишити свій дім і практично з нуля розпочати життя на новому місці, та різноманітні проекти, спрямовані на налагодження діалогу із людьми, які залишаються жити у «сірій зоні».

За цей час з'явилися десятки потужних волонтерських структур, спрямованих на підтримку армії. Серед найбільших варто згадати «Ф.О.Н.Д. Діани Макарової», «Армію SOS», «Народний тил», «Повернись живим», «Крила фенікса», «Народний проєкт», «Фонд „Мир і Ко“», «Волонтерська сотня». А взагалі, таких організацій в десятки разів більше – практично в кожній області досі є люди, які регулярно збирають необхідні речі і возять на передову. Хоча, варто зізнатися, що, порівняно з 2014-2015 років, їхнє число значно скоротилося.

Волонтерські проекти не обмежуються лише війною та зміцненням обороноздатності армії. З початку бойових дій майданівська «Варта в лікарні» трансформувалася у «Волонтерську сотню», яка взяла під опіку госпіталі та поранених бійців. Паралельно до госпіталів та на передову, вирушили митці, щоб словом чи піснею підтримати захисників. Багато з них, щоб не їхати з порожніми руками, віз так само ліки, смаколики чи більш дорогівартісні речі, як то – тепловізори чи оптичні приціли. Частина волонтерської спільноти переключилася на підтримку ветеранів та родин загиблих. З'явилося багато освітніх та культурних ініціатив, спрямованих на налагодження діалогу із жителями прифронтових територій.

*Наталка Позняк-Хоменко,
Український інститут національної пам'яті*

Костянтин Зінкевич

бізнесмен, волонтер,
голова ГО «Об'єднання Активіст»
м. Володимир-Волинський

«Я б хотів у житті займатися зовсім іншим. Я б хотів ставити кондиціонери, розвивати туризм. Ідей у мене було купа, і зараз купа. Ми прийшли у волонтерство без гасел, на відчутті гостроти моменту і потреби. Нашим завданням було прийти, показати, як треба, і що це можливо – і все. Далі – робіть: держава, Міністерство оборони, чиновники на місцях. Може дехто хотів би, щоб ми це до кінця життя робили. Але це неправильно. Кожен має займатися своєю справою».

Моє волонтерство почалося 16 березня 2014 року. Це – не рахуючи Майдану, куди ми так само їздили регулярно. Майдан нам тоді виніс мозок цілодобово так, що капець. І це було кілька днів перепочинку, між Майданом і війною, і відчуття легкої ейфорії – як же ми тепер заживемо!

Коли в Криму з'явилися «зелені человечки» і російська армія почала його захоплювати, то перше, що прийшло на думку, то це: «Як же воно задовбало!» Тут, вважаю, минуло безсонних, виснажливих, роздираючих душу три місяці... І ніби перемога...

А тут знов оця чортівня лізе.

Ти не хочеш нікому зла, ти хочеш будувати, співати, роздавати діткам морозиво, а тут якась холера до тебе пре!

Ми вдома дуже переживали. Бо з телевізора чи інтернету Держави не відчувалось, і дій від Держави, яких ми інстинктивно очікували, не було. У повітрі з'явився оцей знайомий холодок страху перед невідомістю – невідомістю, що з нами усіма буде. Бо ще такого не було в Україні за моєї пам'яті, щоб якісь люди приїжджали з-за кордону (в даному випадку з Росії) і, не ховаючись, вбивали наших людей, військових, захоплювали державні установи. А на це нема відповіді від держави Україна.

Ми у різні роки бачили реакції державних інституцій, силових структур на внутрішні якісь прояви тероризму, бандитизму тощо. Які вони були, добрі чи недолугі – то інша справа. Але ці реакції Держави були зрозумілі. А тут – від роздумів в голові «підвисав комп'ютер» у багатьох.

І під час тодішнього такого жадібного пошуку інформації з Криму внутрішнє ество повністю відкидало погані сценарії. Бо не хотілося думати про погане! Стільки крові пролилось на Майдані! Ну куди ж іще? Люди зболені... Хоч і неймовірно здружені.

16 березня 2014-го у Володимирі скликали віче на центральній площі. Під час Майдану такі віче відбувалися регулярно: у гарячі дні був конструктив, і з цього була користь. А в цій ситуації тебе не полишала думка: де ж українська армія, де наші спецслужби? І якось не уявлялося, чим у цій ситуації може допомогти віче у райцентрі?

На площі було досить людно. Я там зустрів Олексія Панасюка та Павла Шлейна, з якими познайомився кілька днів до того.

Взагалі, хочу відзначити одну цікаву річ: ми в більшості не були знайомі між собою. Із нашої майбутньої основної волонтерської «бригади» у кілька десятків чоловік на той момент я особисто знав одного-двох.

На віче запам'ятався один момент. На сцену вийшов один священник (хоча я назвав би його «людина в рясі») Микола Гінайло. І він сказав тоді, стоячи на сцені: «От якби сюди прийшов командир 51-ї бригади і став біля мене, то я дав би йому в морду!!!».

Пізніше я дізнався, що хтось із майданівців ходив до комбрига 51-ї ОМБР, яка дислокувалась у Володимирі, Володимира Яцківа і запрошував його на віче для виступу перед людьми. В якій формі відбувалась розмова, я не знаю, але комбриг не прийшов. Але тоді мене ці слова різонули. За що бити морду? А може, військовим щось треба, може, у них якісь проблеми в армії, невизначеність, як у Криму? Може, все-таки, не в морду, а нормальна розмова потрібна і допомога?

Після віче Олексій Панасюк запропонував поїхати у військову частину, бо мав уже номер телефона одного майора. Ми під'їхали до КПП 51-ї бригади, і до нас вийшов майор Павло Делемень, начальник автослужби бригади. Ми запитали, що, можливо, потрібно військовим? Майор сказав, що їм потрібно хоча б одну вантажну машину відремонтувати... Олексій відразу погодився зробити такий ремонт на своєму підприємстві своїм коштом. Тож обмінялись телефонами, і майор дав команду тягнути вантажівку на фірму до Льоші.

А тим часом Володимиром ширилася невизначеність, яка межувала з панікерством. Мені подзвонили і покликали на зустріч у першу школу. Сказали, що ще будуть люди, що мають щось до обговорення. Я погодився, і переказав ще декому.

Під кінець дня в одному із класів середньої школи №1 зібралось близько 30 чоловіків. Один з організаторів зібрання почав мову про те, що в Криму вже російські війська, і що скоро Росія захоче захопити усю Україну, і що на Волинь вона з боку Білорусі може прийти досить швидко. А у нас нема кому захищати. Єдина нормальна

частина ЗСУ на Волині, яка могла б чинити опір – це 51-а бригада. Але невідомо, який стан бригади, там навіть людей немає. Тому треба вивозити сім'ї в Польщу, а за ними і самим виїжджати. Для цього необхідно закупити дизпаливо і чекати сигналу. Можливо, АЗС не працюватимуть, зв'язку мобільного теж не буде. Тому сигналом буде залп фейєрверку, який він запустить на центральній площі міста, і що такий фейєрверк він уже купив. І коли ми побачимо такий фейєрверк, то це буде означати, щоб збирати сім'ї і саме необхідне у власні автомобілі, їхати у центр міста, а звідти вже колоною – у Польщу. І про всяк випадок на дошці написав «диспетчерський» номер телефону.

Недовготривалі дебати щодо способу виїзду, зборів, оповіщення я опускаю. Але тут почав говорити Олексій Панасюк: «Чекайте, хлопці, втікати ми ще встигнемо. Але скажіть, що зазвичай має робити країна, коли на неї нападають? Має посилати на захист армію! Так, ми всі теж маємо долучитись. Але у нас є армія! Яка не є, але армія. Наші військові навчались за рахунок держави, потім двадцять три роки отримували зарплату. Тому зараз вони мають іти захищати нашу державу попереду, а ми разом з ними. Когось, може, мобілізують, когось ні, але ми маємо іти з ними чи за ними і допомагати. Чи воювати, чи патрони подавати. А щоб знати, як ми їм можемо допомогти, до давайте підємо сьогодні до командира 51-ї бригади і там уже все дізнаємося».

На підтримку Олексія висловився Вадим Борусевич, заявивши, що готовий теж допомагати. І поволі люди пристали на думку, що спершу треба спробувати допомогти українській армії, щоб чинити опір Росії. Домовились на вечір іти у бригаду.

Це вже був пізній-пізній вечір... Хоча в принципі, для зустрічей у бригаді це не мало значення, бо всі офіцери та контрактники (а більше нікого й не було) перебували на казарменному положенні і були на місці цілодобово.

Нас довго не пускали до комбрига. Придивлялись, напевно. Бо ми, близько двадцяти дорослих чоловіків на власних автівках, на благодійників не дуже були схожі. Як розповідав пізніше комбриг Володимир Яцків, військові побоювались, що це прийшов якийсь «блуждаючий» «Правий сектор», щоб спробувати заволодіти зброєю.

*Костянтин Зінкевич,
командир 51-ї ОМБР Володимир Яцків,
Олексій Панасюк. Травень 2014 р.*

Волонтери Микола Шевчук, Іван Свиридчук, Микола Фель ремонтують військову техніку. Березень 2014 р.

Треба віддати належне полковнику Володимиру Яцківу, що він пішов на контакт і запустив нас усіх у свій кабінет, хоч і не мав ніяких інструкцій на такий випадок. Військові насправді спочатку не повірили, що люди отак своїм коштом хочуть допомогти. Але у розмові Яцків обережно повідомив кілька проблем, які ми відразу проговорювали, як вирішити. Врешті у той же вечір Олексій Панасюк забрав до себе на фірму на ремонт ще одну військову вантажівку. Дехто також сказав, що візьметься за ремонт авто. Домовилися із комбригом зустрітися завтра, а по дорозі додому ми ще довго обговорювали, що і де можна дістати, хто за що може заплатити, і вже пізно вночі розійшлися.

Наступного дня ми знову зустрілися у комбрига. Ми попросили скласти список найнеобхідніших потреб 51-ї бригади і прийти із ним наступного дня до районного будинку культури. Ми пообіцяли, що зберемо людей нашого міста і звернемося до них із проханням допомоги армії. І 18 березня СМС-ками та по телефону ми зібрали на зустріч більше сотні людей.

І після розмови, буквально в залі присутні дістали із кишень перші гроші на автозапчастини для військових. Ми тоді зібрали більше 20 тисяч гривень. Це все вдалося зробити лише тому, що у нас було якесь ім'я і добра репутація.

Так все і закрутилося. Олексій Панасюк уже на другий день повернув два «Урали», повністю відремонтовані його коштом (а загалом, за ці 3 роки він вклав у армію своїх особистих коштів близько 2,5 мільйони гривень, допомагає і зараз). Ми взяли ще автомобілі, розділили на різні СТО. Взагалі ми за цей час, як порахували, то поремонтували десь 500-600 одиниць військової техніки. В день по 10 штук повертали вантажівок, БТРів чи БМП. Було відремонтовано 29 гусеничних БМП.

У 51-й бригаді було 1100 одиниць колісної техніки. І з них на ходу було не більше 10 відсотків. Тобто, тисячу автомобілів потребували ремонту. Це були величезні об'єми роботи.

Дуже активно включились у ремонт техніки, пошук коштів і покупку запчастин, радіостанцій, оптики, обмундирування і всього іншого Сергій Семенюк з бригадою, Антон Хомич, Микола Лисіюк, Ігор Антощак, Вадим Борусевич, Олег Шипелик, Тарас Ярмолюк, Павло Шлейн, Петро Алексєєв, Іван Яковів, Олександр Токарев, Віталій Новаковський, Михайло Оксентюк, Василь Дудік, Віктор Герасимчук, Олег і Сергій Венгери, а багатьох людей я й імен не знаю. Не ремонтували тільки танки, бо не мали таких запчастин.

Для танків у першу чергу, потрібні були акумулятори, і коли вони прийшли зі складів з Одеси, з'ясувалося, що потрібно їх наповнити електролітом. А це – або готовий розчин кислоти, або його готувати, та для цього потрібно дистильовану воду. А бригаді за тиждень уже є наказ виходити. І нам потрібно 3 тонни дистильованої води.

Ми скупили все, що було, на заправках, в аптеках. А потім обдзвонили станції переливання крові та відділення Укртелекому, де були свої дистильатори. І тиждень усі «знайдені» на Волині дистильатори безкоштовно працювали на нас, щоб ми могли заповнити акумулятори електролітом. Ми тільки бочками звозили дистильовану воду.

Якщо чесно, якби ми від початку знали, за що беремося і скільки доведеться всього зробити, то ми, мабуть, відмовилися. Бо це було просто нереально. Але ми тоді про це не думали, бо знали, що – треба. За короткий час «затарили» військовою технікою всі Володимирські СТО, а частину завезли в сусідній Нововолинськ. Але все одно рук не вистачало.

І тоді ми кинули клич, щоб з усієї Волині з'їжджалися бригади з інструментом і допомагали тут, на місці, у військових боксах. І за тиждень-два уже робота кипіла на території самої бригади. Люди їхали з усієї Волині. Навіть було так, що приїжджав сільський голова, з ним 4-5 хлопців із тракторної бригади. Вони тиждень були в нас, а тоді верталися, на їхнє місце їхали інші. Жили хто там же, в казармі, кого по хатах розбирали. Я без перебільшення скажу, що тоді на відновлення боєздатності 51-ї бригади працювала вся Волинь. У нас у боксах працювало до ста чоловік в день.

Були і курйозні випадки. Раз ми увечері запитуюмо в начальника автослужби: «Скільки сьогодні людей було?». А він відповідає: «85. 60 учтених, 25 – неучтених». З'ясувалося, що там була група місцевих, які йшли з іншого боку і їм було далеко обходити частину, щоб потрапити до КПП, то вони перелізли через паркан і їх уже потім на місці додатково записали.

Ще раз скажу, що треба віддати належне комбригу Яцківу, який не побоявся взяти на себе відповідальність і повірити нам і тим людям. Бо, якщо чесно, більшість із того, що ми робили в частині, воно було незаконним і не передбаченим жодним статутом. Але іншого виходу в нас просто не було. Це зараз, озирючись назад, розумієш, який це був ризик. Бо при бажанні тоді в частину міг проникнути будь-хто і вчинити будь-яку диверсію. Але, як то кажуть, Бог милував. Все було по-народному і з добрим умислом. Такого ступеню була довіра! І ця довіра допомогла згодом у багатьох моментах на війні.

Так само спеціально приїхало дві людини з Києва, друзі друзів, і цілий тиждень займались ремонтом штатних радіостанцій 51-ї бригади, лише отримували поштою радіодеталі з Караваєвих дач.

Були й інші моменти. Коли ми ремонтували машини, виявилось, що більше сотні паливних баків, у яких стільки років була солярка – вони просто забиті брудом. За 30-40 років стояння це пальне перетворилося на якийсь жмих чи як це назвати. І ми придумали свою технологію: ми знімали ці баки, розрізали їх, вимивали із середини, а тоді заварювали назад і ставили на машини. Мити баки ми возили на автомійки, а тоді везли в Нововолинськ на одне підприємство, де була технологія зварювання аргоном. Перші кілька баків ми возили самі, а потім, коли на автомійках побачили, що ми не встигаємо, вони самі почали возити ці помиті баки на завод, а тоді забирати і повертати в частину. Я навіть не знаю вже, хто їх там мив, хто возив, хто забирив. Але факт – жодного бака за цей час не пропало. Це була реально народна хвиля підтримки.

Протягом тих півтора місяця у нас були щоденні вечірні наради у комбрига. Починалися вони після 22-ї, коли у військових закінчувалися всі оперативні наради з командуванням. А тоді приходили ми, розповідали, що зроблено за день і радилися, що іще потрібно і чим ми можемо бути корисними.

Деякі речі і зараз здаються нереальними. Я не знаю, як мені це вдалося – але

вдалося. Коли оголосили першу хвилю мобілізації і на КПП протягом кількох днів прийшло 4,5 тисячі чоловік, постало елементарне питання: де їх хоча б покласти спати? Бо ейфорія-ейфорією, «Слава Україні!» кричали всі, горілку, яку взяли з дому, уже всю випили, але десть покласти спати їх було треба.

Телефонує мені опів на сьому ранку комбриг і каже: «Костя, тут така справа: до кінця дня потрібно 80 кубів дощок, щоб хоча б елементарні нари зробити, бо людям немає на чому спати. Казарми на таку кількість людей одночасно не розраховані». Він мене цим дзвінком розбудив, я поклав телефон, сиджу і думаю: де я, проста людина, до кінця дня можу взяти 80 кубів дощок, та ще й безкоштовно? Щоб було зрозуміло – це 8 КАМАЗів дощок. А тут знову телефонує комбриг: «Вибач, Костю, ми помилилися». «Ну, слава Богу», – думаю. – «Не 80 кубів, а 120. І треба вже!».

Що робити? Починаю набирати директорів лісгоспів, яких у нас по Волині таки чимало. При чому, починаю говорити хитро: «Розумієте, така проблема: хлопці приїхали, і з вашого села також, а спати немає на чому. І взагалі – війна починається. Виручіть, дайте хоч 5 кубів дощок. Ми дзвонили уже до того директора, і до того (називаю сусідні лісгоспи), вони погодилися. Ви ж нас не залишите теж?». А після цього набираю того директора, якого щойно називав, і кажу те саме: «Он ваш сусід погодився нам допомогти, ви ж теж із нами?». І так до обіду мені уже віддзвонився директор обласного лісгоспу, запитав, що іще треба, і до вечора з усіх лісгоспів області нам звезли 120 кубів дощок, ще й дали бригаду з бензопилами, щоб ті дошки порізали, як треба, і допомогли новобранцям облаштувати собі нари.

Ну, а потім інше почалося: берці, спальні мішки, форма. Ми кидали клич і по Волині, і по Україні, і українська діаспора відгукнулася. Писали на Фейсбук, давали звернення по радіо. Ми поїхали до голови облдержадміністрації, Пустовіт тоді був, попросили, щоб організували зустріч із волинськими бізнесменами. На тій зустрічі виступив комбриг Яцків, я виступив, ми пояснили, що треба. Бо у бізнесменів були не тільки гроші, але й певні виробничі потужності. Ми потім навіть самі виробляли деякі запчастини, наприклад, кріплення для кулеметів на броню. Так потім тому виробнику дзвонили з Міністерства оборони і пропонували розмістити замовлення, щоб робити на всю армію.

Командиру Яцківу заздрили командири з інших бригад, із Києва. Дзвонили, питали: «Де ти таких людей взяв? Дай нам, ми будемо їм платити гарну зарплату». Мало хто вірив, що все це може бути безкоштовним.

І так воно пішло далі. Що не зачепи: медицина, форма, оснащення. Ми домовилися з волинськими митниками, з СБУ, прикордонниками і з людьми, які їздили в Польщу, налагодили постачання всього, що треба для армії, з-за кордону. Оце, що розповідали, що люди на собі переносили через кордон бронезилети – це робили переважно дилетанти. У нас усе було поставлене на потік.

Броніки були мінімально – пару штук. А так було все. І шоломи, і амуніція. Ми домовилися із СБУ, що ми будемо людьми це передавати. І коли митник зупиняв таку машину, то йому повідомлялося, що оцей товар – їхній власний (там телевізори, техніка, будматеріали тощо) і дійте по процедурі, а це – для волонтерів. І якщо якийсь митник артачився, то він «отримував священне право покласти 100 доларів у фонд підтримки нашої армії». Такі у нас були часи і такі були неписані закони.

А люди відгукувалися. То не є якийсь подвиг. Люди на прикордонні – усі так живуть. Дехто, правда, намагався скористатися ситуацією. І тоді нам митники дзвонили і питали: а для чого армії цілий бус брендированих модних туфлів? Кажу: ні, то не наше, ми просимо конкретно за форму, наприклад, і за берці, а все інше – ваша справа. Такі випадки були, але дуже рідко.

Ми домовилися тоді з СБУ і з контррозвідкою, що ми будемо поручителями за автомобілі, які в'їжджали для армії. Я особисто близько сотні таких паперів підписав. Купували за волонтерські гроші за кордоном чи так хтось дарував. Були джипи, легкові, мікроавтобуси. Через рік контррозвідка перевірила – і я пишаюся цим – що усі машини дійшли в частини, за призначенням. Навіть було таке, що митники скинулися і купили джипа для племінника одного з них, і вони мені дзвонили та просили підтвердити в СБУ, що хлопець реально служить, щоб авто пішло по нашому волонтерському ланцюжку.

Тоді вся Україна дзвонила до нас. Так, відсоткам 5-ти ми відмовили. Наприклад, були випадки, коли люди везли дизельні автомобільні двигуни, і була підозра, що вони підуть не в армію, а будуть використані для миття бурштину – там саме такі двигуни тоді працювали. Коли ми просили уточнити, на який саме автомобіль, в яку частину піде цей двигун і хто відповідальний – ці люди десь пропадали. Ну, комусь війна, а комусь у цей час було дуже зручно мити бурштин.

Так само і нас перевіряло СБУ, підсилало до нас провокаторів, які пропонували за гроші вирішити деякі питання. Але ми одразу постановили, що мухи окремо, а котлети – окремо. І що все, що волонтерське – на цьому ніхто не мав права заробити ні копійки чи використати для власних потреб. Ми навіть жодної «печенюшки» із тих передач, які йшли для бійців, не могли собі дозволити взяти.

Робили бронезилети і самі люди, луцька Самооборона виробляла. Ми ж в березні 2014 року закупили 8 видів різних бронезилетів виробництва України, Німеччини і Польщі. І провели на полігоні 51-ї бригади тестування цих бронезилетів, щоб визначитися, які закуповувати масово для військових. Найкращими за співвідношенням ціна-якість виявилися пластини «Темп-2000» українського виробництва.

За період, доки 51 бригаду не розформували, важко порахувати точно, але щонайменше 15 мільйонів гривень було залучено нами на допомогу армії. Хто більше допомагав, хто менше, але внесок кожного був безцінний. Ми приїжджали до бізнесменів і казали: треба ось це і стільки, допоможіть, скільки зможете. І люди відгукувалися. Купували шини для тих же КАМАЗів, акумулятори, інші запчастини. Просто ми з самого початку поставили все так, що ми це робимо чесно і відкрито – і нам повірили.

Нам лише на картку прийшло більше одного мільйона гривень. І, до речі, за них було придбано товарів на півтора мільйона більше. Тому що у нас є, я вже казав, такий «дурнуватий» в хорошому сенсі, Олексій Панасюк, який, якщо десь чогось не вистачало, діставав свої гроші і докладав. І це не раз і не два, а регулярно. І в нас не було заціклення лише на 51-й бригаді. Ми допомагали десяткам військових частин по всій Україні. Ми 2,5 роки постійно це робили.

І не лише ми самі. Нам пересилали кошти і посилки люди з усієї України, і з 20 країн світу. Навіть з Австралії та Нової Зеландії. І з Росії теж висилали допомогу.

Один росіянин написав у вайбер, що він там передав якусь суму «на гвозди». Питаю: на які «гвозди»? Відповідає: «На гвозди, которые мы забьём в крышку гроба Путина». Отака була хвиля.

З офіцерами 51-ї ОМБР капітаном Сергієм Кротовим та майором Віктором Хмелецьким

Зараз ми організуємо заходи для підтримки родин загиблих, організуємо ярмарки, свята різні, поїздки за кордон і в Україні. Величезний внесок зробили своїми справами Ольга Жигунова, Віра Сергєєва, Валентина Борусевич, Микола Смаль, Володимир Заєць, Олег Тимосевич. Лише у мене знайомих більше 20 людей загинуло. І я зараз, якщо чесно, навіть не дуже хочу з кимось зближатися із військових. Бо це насправді дуже боляче, коли ти втрачаєш близьку людину. Це страшна місія – першим повідомити родині про загибель бійця, а для них – сина, чоловіка, батька. Або привезти труну додому. Це таке... що не побажеш нікому.

До речі, зараз багато говорять про синдром ПТСР. Так от, волонтери так само зазнали цього. І якщо є психологічна допомога військовим, то треба шукати психологічну допомогу і для волонтерів, особливо для тих, хто викладався у 2014-2015 роках. Таким людям 100% потрібна така допомога. У мене пропав мій бізнес. У мене був магазин побутової техніки – він пропав. Я собі залишив одну лінійку- кондиціонери, а від іншого довелося відмовитися, бо не було часу і можливості тим займатися.

Це теж проблема. Багато хто на волонтерстві втратив свій бізнес, багато хто – здоров'я, родину. Багато хто просто відійшов, бо вже не було чим допомагати. Мені так і казали: «Я б хотів і далі допомагати, але вже нема чим, мені он дитину в школу на перше вересня немає за що зібрати». Дехто через це кинув усе і поїхав у Польщу на заробітки. Такі реалії. А ті, хто сидів на потоках – ті так і лишилися. І зараз руки потирають. І це дуже б'є по волонтерству.

Ще більше б'є ставлення деяких людей, і серед них і тих, хто реально воював, які вважають, що волонтери зобов'язані йому допомагати. Або що те, що ми передаємо – ми передаємо не армії, а особисто йому, для власних потреб. Дехто з волонтерів, зіткнувшись із таким, просто припинив допомагати армії.

Взагалі, за цей час нам багато чого довелося пройти. Діючій владі не сподобалося, що з'явилися такі активні та ініціативні люди, вони в цьому відчували небезпеку. А до волонтерів тоді довіра була більшою, ніж до священиків. Тому волонтерів почали намагатися купити, якщо не купити, то знищити: медійно, фінансово.

Але ми завжди говорили правду, тому ми для влади були не зручні. У нас немає ніяких державних нагород. Але ми знаємо, що ми зробили свою справу чесно, не втекли, не нажилися. І будемо далі це робити. Це феномен, який іще чекає на дослідження.

Для мене є іще одна справа честі – відновити добре ім'я і 51-ї бригади, і комбрига Яцківа, зокрема. Бо на початку війни стільки бруду на них було вилито. Особливо, після розстрілу наших бійців під Волновахою і подальшого розгортання бойових дій. Але давайте говорити правду: трагедія на тому блоку – це все наслідок недолугої організації в армії в цілому. І вини Яцківа у цьому немає. Жодні мама чи тато жодного загиблого не винували комбрига у смерті своєї дитини...

Коли з Донбасу сюди відправляли труни транспортним літаком на рівненський полігон, де чекали батьки загиблих – у літаку був тільки Яцків. І все. Більше нікого з вищого керівництва не було. Прислали тільки якогось генерала-«пожежника» – погони засвітити... Комбригові, який щойно втратив так багато бійців, який десять днів не знімав чобіт і майже не спав, летіти наказав командувач. Видно, думав, що його матері розірвуть...

І Яцків полетів. Коли зійшов із літака і йшов по плацу – втратив свідомість і впав. У нього стався гіпертонічний криз.

...Я впевнений: ми зобов'язані відновити 51-у бригаду у правах. Символічно. Юридично. У всіх відношеннях. Не закреслити 14-у ОМБр, яка постала замість неї, ні 14-а бригада – це вже окрема бойова одиниця із своїми заслугами. Тим більше, з 51-ої там мало людей лишилося... Але з 51-ою вчинили несправедливо. І тисячі хлопців чекають, поки ця несправедливість буде виправлена. Поки 51-ша, яку 3 серпня 2014-го року на зустрічі з волонтерами першим назвав зрадниками тодішній президент Порошенко – не буде реабілітована. Бо у 51-ій були не зрадники, а чокнуті (у гарному сенсі цього слова) на всю голову патріоти, які відчайдушно і безстрашно воювали.

І я впевнений: рано чи пізно ми доможемося відновлення доброго імені цього славного бойового підрозділу.

Сергій Лаврущенко,
голова Спільноти підприємців Сарненщини

Волонтерство існує там, де погано. Де хтось недопрацює, де треба закрити дірки чи щось забезпечити «на вчора». А у нас, на жаль, волонтерство досі лишається одним із головних гвинтів механізму функціонування армії. Так, зараз держава взяла на себе забезпечення багатьох пунктів, які у 2014-15 роках перекривалися виключно завдяки волонтерству. І все ж, без волонтерів українська армія і зараз – неможлива. На жаль.

Я сам – підприємець, і ніколи не думав, що буду воювати. Хоча з дитинства мріяв здійснити подвиг, щось велике, на благо держави. До війни ми тісно співпрацювали і з Луганськом, і з Росією. У 2014-му, коли у нас був Майдан, я навіть літав у Москву, супроводжував вантажі. Коли ми летіли назад, нас москвичі застерігали: «Куди ви летите, у вас там біда!». А я кажу: «Навпаки, у нас там все класно, нарешті все буде, як воно має бути».

А потім почалася війна. І почали мобілізувати наших хлопців. А багато хто і сам пішов, добровольцями. Багато тоді добровольців було в наших районах. І постало питання: що робити, як їм допомогти? І я тоді організував перший бус волонтерської допомоги нашим хлопцям під Миколаїв, які тоді були на полігоні «Широкий Лан». Зібрали продукти, завантажилися обмундируванням, залучили наших можновладців, щоб закупити бронезилети.

Бронезилети ми знайшли під Полтавою, досить високого рівня. Все робилося в екстреному порядку, бо хлопці уже ввечері того ж дня, як ми приїхали, виходили. Нам потім розповіли, що ворожий снайпер «зняв» одного нашого хлопця, але він був у нашому броніку і броня витримала. І він лишився живий. Після цього ми взяли на себе повну екіпіровку наших добровольців, які йшли на фронт – бо всі ж йшли в тому, хто що мав. А крім того, ми взяли під опіку їхні родини, щоб вони відчували, що не залишаться самі, якщо щось не дай Боже трапиться.

Це вже був травень 2014-го, якраз на сході все це заварювалося. Ми постійно були на зв'язку з хлопцями і намагалися оперативно реагувати на їхні прохання: там ліки треба дістати, там – дрова мамі на зиму привезти, там газ треба провести, там у когось дитя народилося.

А потім ми у нас в Сарнах створили Спільноту підприємців Сарненщини. І виріши-

Сарненські волонтери

ли взяти під опіку 732-гу артилерійську базу озброєння, яка дислокується в в місті. Ми зібрали в райдержадміністрації наш актив, запросили командира частини і прямо там, у залі, кажемо: давайте нам список, що вам треба? А в них тоді фактично нічого не було. Ну, він розгубився, каже: ну, на міномети немає коліс, на техніку нема коліс...

Ми тут же взялися допомагати. Віталій Параниця, пам'ятаю, побіг по колеса для мінометів, Саша Магаричський колеса для КАМАЗів поніс, акумулятори, Льоня Мостюк ще щось організував... Коротше кажучи, протягом години ми закрили всі ці питання. Питаємо в командира: це все, чи є якісь більш серйозні проблеми? У вас же там і гаубиці стоять, і САУ.

Виявилось, що практично вся техніка у них іще радянська і потребує серйозного ремонту. І ми взялися за ремонт: частину техніки розібрали по дворах, частину – найняли бригаду, яка працювала безпосередньо на території частини. І ми за два місяці відремонтували 150 одиниць військової техніки.

При цьому, іноді доводилося проявляти чудеса винахідливості. Наприклад, взялися ми ремонтувати «конкурси» – це такі протитанкові керовані ракетні комплекси на базі БРДМ. Так от, там були проблеми з акумуляторами. А потрібних акумуляторів ніде не було – їх треба було замовляти спеціально десь аж у Єгипті. А хлопці прикинули, що тут ці два акумулятора можна замінити простими чотирма від «Жигулів», просто рамочки там треба перепаяти. І це нам зекономило і час, і купу грошей,

разів у 5-6 вийшло дешевше. І протягом тижня наші «конкурси» вже вийшли і пішли і в Донецький аеропорт, і в Дебальцевому вони були.

Або інший приклад. Військову техніку на схід відправляли КАМАЗами, при чому на один рейс тратилося десь 800 літрів солярки. А ми придумали наймати фури, в які заганяли по два БРДМ чи «шишиги» (вантажівка ГАЗ-66 – ред.) – і це обходилося вдвічі дешевше. І так – на кожному кроці ми шукали можливість, щоб зекономити. Бо ми – підприємці і вміємо рахувати кожен копійку.

Найголовніше – що все це робилося оперативно, в максимально стислі терміни, бо розкачуватися не було коли. От наприклад є наказ, щоб міномети відправляти на фронт, а там колеса лисі. І наша людина стрибає в автобус, несеться в Білу Церкву, і в 11 годин гума для мінометів уже в Сарнах. Потрібно міняти диски, а там імпорتنі не підходять, потрібні старі, від «Москвича». А де ж їх взяти, якщо їх давно ніхто не випускає? І ми знайшли одного діда, якому в 93-му якомусь році видали зарплату такими дисками. У нього там весь гараж ними був забитий. І ми швиденько в нього все викупили – цілу бригаду забезпечили. Закуповували запчастини в Агроспілці, де так само було багато радянської техніки і де лишилося багато запчастин.

І так – у всьому. Де не було запчастин – шукали аналоги, наприклад, брали фордівські. Пальне міняли на нове, щоб техніка не буксувала. Де могли, міняли старі запчастини на нові, не могли знайти – робили самі.

Все це робилося переважно за свій рахунок. Я так прикинув, що лише я на армію віддав десь порядка 180 тисяч доларів. І мої товариші теж вклялися десь так. Коли грошей не вистачало, домовлялися, що ми беремо в кредит, а військові нам потім перерахують. Все це було в якійсь такій гарячці. Ніхто тоді про гроші не думав. Головним було – забезпечити нашу армію всім необхідним, і наших хлопців, щоб вони не загинули, а повернулися додому, до своїх родин.

Я і сам на передову їздив, і повоювати довелось. Їздили ми з нашими волонтерами – возили харчі, припаси, обладнання. Ніколи не забуду, як проривалися по дорозі, яка обстрілювалась, в Дебальцеве. Це вже був кінець січня 2015-го. Я перший раз туди заїхав на БТРі з нашими, там комендантом був мій знайомий Максим Палієвцев. І ми туди приїжджаємо, дивимось – а там діти бігають практично голі. Ну, курточка

Дебальцево

просто на голе тіло. І за БТРом біжать, їсти просять – як в дитинстві нам розказували про війну в Ленінграді. Ми підїхали до Будинку профспілок в центрі Дебальцево – а там у підвалі десь 150 людей ховаються від постійних обстрілів. Там уже і голод був, і сморід, бо ні води, ні туалету не було. Там жах натуральний. І я дзвоню до своїх і кажу, що війна-війною, а треба швидко споряджати фуру продовольства і якось прориватися, бо людей треба рятувати.

За два дні наші хлопці зі Спілки зібрали таку фуру. Нам подзвонили з генерального штабу, що вони нам роблять зелений коридор... Але ми вже були начувані про «зелений коридор» під Іловайськом.

І я кажу хлопцям: «Щось мені Героєм України по-смертно не хочеться бути». І ми втрьох: я, наш водій і медик нашої групи, Сергій Корень – вирішили діяти по-наглячку: ми з нашою фурою посеред білого дня взяли і вклинилися в колону, яка везла ахметовське вугілля.

Я ще тоді помітив таку тенденцію, що, коли йшли ці самоскиди, то дорога не обстрілювалася.

І ми заїхали в Дебальцево без жодного пострілу. Почали вивантажувати продукти. Місцеві кинулися все це розбирати, були навіть бійки. Дехто, правда, намагався права качати, вимагали: а де горілка, цигарки. Кажу: «Там Ахметов ззаду везе». Один із таких молодиків, я бачив, подзвонив кудись, після чого до нас «прилетіла»

касета «града». Правда, вони трохи промахнулися і це все впало метрів за 200-300 від нас, у приватному секторі.

Частину продуктів, які ми привезли, ми вирішили ще завезти хлопцям із 13-го, Чернігівського батальйону територіальної оборони, які прикривали відхід із Дебальцево. Завантажилися – і полетіли до них на елеватор. По дорозі нас так само обстріляли з «градів», але, слава Богу, не зачепили. Ми заскочили туди – хлопці теж були голодні, бо всі підїзди до них були заблоковані, швиденько розвантажилися – і назад. Уже на виході нас підхопила група із нашого спецпідрозділу «Сарненські койоти», створеного на базі військової частини А-0153, і супроводила нас назад під Артемівськ.

До речі, в Артемівську ми заїхали в госпіталь, там іще залишили, що в нас було з продуктів. А там тоді була лише назва, що госпіталь: ні їжі, і медикаментів. Я кажу головлікарю: ви хоч розумієте, що у вас не сьогодні-завтра може бути по 40-50 бійців важкопоранених? А він каже: розумію, але що я можу зробити? Тоді я кажу: пишіть список. Я той список передав хлопцям. І протягом трьох днів ми відсотків на 80 забезпечили той госпіталь усім необхідним. Бо знали, що – треба.

А ще ми з нашою Спілкою взяли шефство над «Сарненськими койотами». Повна екіпіровка, все, що можна, оптика – все... Вони як приїхали на ротацію, то всі були в шоці, бо вони були оснащені не гірше натівських солдатів. Та й не тільки над

Койоти

«Койотами» – ми взагалі займалися постачанням бойових підрозділів. Там же, під Дебальцевим, ми займалися ремонтом техніки 128-ої окремої гірсько-штурмової Закарпатської бригади. І ще відправили їм чотири фури відбірного лісу для бліндажів.

А для розвідників навіть зробили доставку найновіших комплектів обмундирування російських розвідувальників. Розповідали, що його передали з Москви: наш український прапорщик украв там зі складу і нам продав. А наші тут його допомогою взяли в полон якогось полковника російського, по-моєму з першої танкової. Я не берусь стверджувати, що це точно, але ходили такі чутки.

Часто, коли ми приїжджали на передову, то «зависали» там не на один день. І хочу сказати, що в армії важливе не лише оснащення, але й моральний дух. У мене був один випадок – там же, під Дебальцевим. Сидимо в окопі, на ранок маємо виходити з оточення, а поряд сидить наш механік-водій, геть засмучений. Кажу: що сталося? А він мені: «А що, як я завтра загину? У мене вдома три дівчинки, а нема ні опалення, нічого». Я набираю хлопців у Сарнах, кажу: «У нас тут об 11-й вихід, щоб у бійця до 11-ї вдома був і газ проведений, і батареї, і газовий котел. А я приїду – розрахуємося».

На ранок Сашкові дзвонить жінка і каже: «Я не знаю, що ти зробив, але приїхали люди, провели газ, усе зробили, все встановили і сказали, щоб ти не переживав».

І знаєте, хлопець при виході відпрацював на всі 100%. Бо знав, що у нього є наш волонтерський тил, і що його і його рідних не кинуть. І ми й іншим бійцям намагалися допомогти, там з ремонтом чи з будівництвом, щоб знали, що вони нас захищають там, а ми їхні родини захищатимемо тут.

Правда, різні випадки траплялися. В одного офіцера, наприклад, сталася пожежа, вигоріла практично повністю кімната. Ми скинулися швиденько, зробили в цій кімнаті капітальний ремонт, відновили все. Так його жінка нам потім ще претензії виставила, чого ми всю квартиру не відремонтували. Але то так, поодинокі випадки.

Але головне, що наша Спілка бізнесменів Сарненщини за цей час не розбіглася, а стала ще міцнішою, що ми тримаємося один за одного і допомагаємо. Зараз уже возити харчі та форму на передову не потрібно, то ми зосередилися на допомозі пораненим землякам, які повернулися додому. А ще – зробили подарунок місту: закупили в Бахмуті дві тисячі кущів троянд та тисячу саджанців дерев і разом з нашими «Койотами», волонтерами та школярами висадили їх на вулицях Сарн. І тепер у нас в місті є така собі символічна частинка Донбасу.

Я не скажу, що нас, волонтерів, багато. Кістяк десь так чоловік тридцять. Тринадцять із них, найбільш «відірваних», мають нагороди вищого командування ЗСУ. Але головна нагорода для нас – щоб воїни почували себе воїнами, потрібними своїй країні.

Я знаю, що кажу, у мене самого син – офіцер Збройних сил України. От заради них, заради тих, хто пройшов це пекло, ми це все і робимо. І заради того, щоб Україна була Україною.

Нагорода

Світлана Правник
Благодійний фонд «Руєвит»

Багато волонтерів покидали свою справу. Хтось, може це робив для піару, хтось – для нагород, хтось просто втомився. Нас уже в області, тих, хто лишився, можна порахувати на пальцях. І це не тільки в нас, на Рівненщині. Якщо раніше ми не всіх в області знали, хто їздить на передову, то зараз ми знаємо практично всіх, хто лишився по Україні. Але – таке життя. Це – наш особистий вибір

Я була на всіх Майданах. І в 2004-му їздила до Києва, і в 2014-му. Я просто не могла бути осторонь, бо там вершилася доля України.

А потім стався Крим. Моя дочка на той час жила в Криму, і я про все, що там відбувається, знала з перших вуст. Моя доня підтримувала наших бійців: варила їсти, носила туди передачі, спілкувалася з ними. А вечорами вона плакала в телефон, казала, що там страшно, що їх ніхто не захищає, і команди ніхто не дає оборонятися.

А коли почалася війна – всі в одну мить згадали про волонтерство. Тоді жодна людина, мені здається, не лишилася осторонь – це був єдиний спосіб не чекати порятунку з неба, а самому щось робити. І я теж почала озиратися: чим допомогти, що принести, кому й куди? І мені хтось підказав, що у Рівному створено волонтерський фонд «Руєвит», і туди можна віднести допомогу.

Я передзвонила, спитала, що треба, куди везти? Завезла туди продукти (тоді хлопцям їсти не було чого) – земляки дали і картоплю, і консервації різні, Василь Конончук свої мацики дав. Цілий бус завантажили. А далі й інші села почали підключатися. І коли я вже десь п'ятий бус їм привезла, то мені там у «Руєвита» сказали: «Давайте, вступайте вже до нас та будете в нашій команді».

І ми взяли опіку над нашими хлопчиками, яких призвали до армії – тоді якраз оголосили першу хвилю мобілізації. Я взяла у військкоматі список солдатів, які у нас призивалися, почали зідзвонюватися з ними: поговорити, підтримати, запитати, як справи, дізнатися, що їм треба. Далі пішли серйозні замовлення: крім продуктів харчування ми почали збирати кошти на форму, каски, бронезилети. Бо тоді в армії практично нічого не було, все було старе і, як то кажуть, морально застаріле. А ми нашу армію тоді фактично творили з нуля.

Ось такими машинами продукти доставляються на передок. Донецька обл.

Люди на початках нас дуже підтримували. Особливо ті, у кого рідні пішли воювати. Я давала оголошення в місцевій газеті, писала, що потрібно, вказувала свій телефон. На початках було дуже багато адресних посилок: коли когось із села мобілізували, то все село скидалося, щоб йому щось передати. «Нова пошта» тоді не так ще працювала, проблем було багато, а ми намагалися тоді працювати, як пошта. Не тільки ми: часто ми передавали ці посилки в Рівне, в «Руєвित», вони передавали далі своїми волонтерами і ми вже просто віддзвонювалися солдатам – отримали вони чи не отримали?

А восени до нас звернулися з проханням, що треба відігнати на фронт машину для нашої розвідки, у 80-ку. У нас там був хлопець з Бережок, Чемерський Руслан. Їм для розвідки потрібна була мала, «незасвічена» машина, щоб їздити. І хлопці з Бережок передали свого «опеля».

Дзвонять вони до мене і кажуть: «Ви волонтер, чи могли б ви відігнати на передову машину?». А там тоді йшли бої. Кажу: «Зараз, я ж не водій, я знайду когось». І хлопці із Зарічного погодилися, і взяли мене з собою. Так я вперше потрапила на передову. А потім були й інші машини, й інші потреби. І так я стала їздити.

Звичайно, був страх, але це був страх, що не зможу доставити посилку – така була відповідальність. Працювали ми не тільки з «Руєвитом». Працювали ми ще з «Даром», наша Віта Шинкаренко, передавали вони форму, берці, якісні такі. Загружались адресно. У нас був такий зошит, у якому ми фіксували все, що і кому ми давали: наплічники, наколінники, берці, форму, каски – все! Двічі відвозили тепловізори. Ще нам в районі дуже допомагала Катерина Отупор, у якої самої чоловік був там – лише за її допомогою ми передали хлопцям десь порядку 30 бронезилетів.

Ми якось порахували, що лише в 2014 році ми завезли близько 30 тонн на передову.

Найболючіший був момент, коли я повезла посилку нашому Олегу Ващишину (мобілізований боєць 51-ї ОМБр, загинув 29.08.14 у «зеленому коридорі» при виході з Іловайська, довгий час вважався зниклим безвісти або таким, що потрапив у полон. – Ред.). Досі пам'ятаю, як ми збирали цю посилку. Прийшли його мама, тітка. Я дзвоню, питаю: «Олежку, що тобі ще привезти? Тут мама ковбаси поклала, гроші, тьотя Галя цукерок принесла. Може ще щось передати?». А він сміється: «Та хватить уже». Адресу дав у Сніжному Донецької області. Це було 27 серпня. 28-го дзвоню йому, кажу, що кур'єри вже завезли, забери. А він каже: «Та, нас уже перевели. Перешліть її в Оленівку, в госпіталь, я потім заберу». Так та передача його і не дочекалася. Мені ще хлопці наші з госпіталю пізніше дзвонили, просили дозволу її взяти, бо не було що їсти. Але я бачила, як та мама клала туди і гроші, і продукти – останнє ж віддавали. Ми всі тоді ще сподівалися, що Олег знайдеться, повернеться, що він десь у полоні чи заблукав. Так та посилка десь і загубилася. І це мій такий найбільший біль – що ми Олега не дочекалися.

Один із випадків, коли було страшно – реально страшно – це коли повезли тепловізори в Краматорськ і потрапили під обстріл. По дорозі нам дзвонять волонтери з Вараша, Хвалько і Жданюк, і кажуть, що вони потрапили під обстріл на Луганщині. А ми ж теж їдемо туди – і теж потрапляємо під обстріл. І ми не можемо виїхати: де їдемо – по нас стріляють, де їдемо – по нас стріляють. У нас була паніка, бо ми їздили по колу на невеличкому плацдармі, як аеродром, і не було де сховатися. Потім нас вивів спецназ і заховав у якомусь підвалі. Ми кажемо: нам треба їхати, там наші волонтери. Вони взяли в нас контакти, самі поїхали і за деякий час привезли наших друзів. Їхній бус був повністю розбитий, їх самих контузило, а з медиків – тільки я одна. І я на ходу починаю згадувати, що треба робити, що треба колоти. Оце справді була екстремальна ситуація.

А ще було страшно, коли мені подзвонили і сказали, що загинув під час обстрілу Саша Ярмоліч – наш хлопець, якому вони везли передачу. І я не знала, як про це сказати батькам, і що взагалі робити. А потім мені подзвонив генерал і попросив бути на опізнанні тіла.

Мене колотило всю, але я взяла себе в руки і поїхала в Харків у морг. Те, що я побачила, досі важко передати словами. Тіла там лежали горою. І тут – дзвонить мама Саші. І я боюся взяти трубку, бо не знаю, чи вона буде кричати, чи плакати. А вона так тихенько лише попросила: «Привезіть мені мого сина. Привезіть. Бо, якщо ви не заберете, то в нього буде дуже довга дорога додому».

І я забрала Сашу Ярмоліча додому нашим волонтерським бусом. Їхала, і плакала, і молилася. Це був перший 200-й, якого я привезла додому.

Різні були ситуації. Та ж ситуація з Юрою Соколом, коли він демобілізувався і мав уже їхати додому, а його знайшли мертвим і побитим на березі річки, за межами військової частини в Харкові. Ми його довго шукали, доки наші волонтери не виявили його тіло в першому моргу в Харкові. І командир до останньої хвилини не хотів признатися, що сталося, прикриваючи себе. А мама втратила єдиного сина.

Їй навіть компенсацію не виплатили, бо, мовляв, це не бойова втрата. А найгірше – коли мамі віддавали тіло, то пригрозили, щоб мовчала, бо і її можуть втопити. Вона дзвонить до мене: «Що робити? Де знайти правду?». Ми забрали тіло, в Рівному зробили повторну експертизу, щоб зафіксувати всі ті побої і травми, щоб це не спихнули на нещасний випадок. Але так нічого і не змогли довести. Єдине що – похоронили по-людськи.

А потім доля нас звела з дитячим будинком у Покровську. Вийшли ми на нього випадково. Їздили ми в Шуми. Це – нуль, там від місця дислокації наших військ до Горлівки – 500 метрів. Ми під'їжджаємо – і потрапляємо під обстріл. Наш бус в'їжджає на дорозі в яму від снаряда – і стає на диби. І ми посеред дороги – брудні, мокрі, світла не вмикаємо, бо не можна, – штовхаємо той бус, намагаємося його поставити на колеса. Таки вибралися, довели хлопцям передачу, розвантажилися, а хлопці нам кажуть, що треба шукати, де ночувати, бо на позиції небезпечно і вони нас лишити не можуть.

І тут нам кажуть: «А в нас тут поряд є дитячий будинок, може вас там приймуть?». Знайшли телефон і ми почали дзвонити. Бо треба було кудись діватися: а ми були мокрі, брудні і в глині тій настільки, що руки не можна було стиснути.

Набираємо ми номер Леоніда Захаровича, директора того дитбудинку, і кажемо, що так і так, ми волонтери, привезли бійцям передачі, самі третю добу на ногах, а зараз дощ, мокро, холодно, кругом стріляють. І чи не підкаже він нам, де можна заховатися?». А він каже: «Я вам зараз буду казати дорогу, а ви їдьте прямо до мене».

Ми приїхали, діти висипали, дивляться на нас. А в нас навіть подарунка якого не було тим дітям. Ми ж не думали, що таке станеться. Захарович подивився на нас і одразу закомандував, щоб ми милися і лягали спати, дали нам якийсь одяг, а його дівчата до ранку наші речі перепрала і вже вони сушилися.

Так ми й познайомилися. Потім ми дізналися, що цей сиротинець в Покровську був побудований ще до війни. Там були окремі кімнати, тепла підлога, усяке обладнання. Він був розрахований на 50 діток, був свій бус, який відвозив їх до школи, влітку їздили до моря на відпочинок.

А як почалася війна – вони опинилися в епіцентрі подій. Фінансування змешлося, все зупинилося, а дітей додалося. При чому там такі історії були, що не приведи Боже. От там є братик і сестричка, яких знайшли на смітнику. Батьки їхні загинули під час обстрілу, а вони ходили до сміттєвих баків шукати поїсти. Місцеві люди сказали про них Захаровичу. Самі вони не могли забрати дітей, бо вони, побачивши чужих, тікали.

І Захарович прийшов туди і розговорився з хлопчиком – якимось він викликав у малого довіру. Каже до нього так по дорослому:

-Привіт!

А той дивиться з-під лоба:

-Привіт! Ти що, - каже, - прийшов мене проганять?

-Та ні, - каже Захарович, - прийшов з вами познайомитися. Це хто?

-А це – моя сестра. Батька й маму вбила бомба, то я тепер у сім'ї лишився один дорослий чоловік, я про неї дбаю.

-А ти не хочеш до нас?

-Ні, я в дитячий будинок ніколи не піду.

-А ти приходи у гості. Не сподобається – підеш додому.

-А що у вас є?

-Ну, ми вам кімнату дамо, годувати будемо, там ще інші діти є.

Хлопчик подумав і каже:

-Ну, пішли. Але, якщо нам не сподобається, ми вернемося.

Захарович це все нам розказував, і каже, що не з кожним дорослим можна так поговорити, як говорив цей чотирирічний хлопчик.

А інша дівчинка з дитиною була з Донецька. Жила з бабусею, в будинок влучив снаряд. Бабуся загинула, а вона з сином, в чому була, без грошей, без документів, вискочила з хати і побігла. І так доля привела їх до Захаровича. І таких дітей – кожне

друге. Що вже казати, якщо цей сиротинець розрахований на 50 дітей, а їх там зібралось 150. А ще прийшли пенсіонери, у яких війна зруйнувала будинки і їм не було куди діватися.

Захарович їм віддав весь адміністративний корпус. Там і зараз живуть і ці пенсіонери, і мами з дітками. Він намагався зробити так, щоб ці категорії не перетиналися, щоб не заважали одне одному.

Але проблем у них додалось. Коли ми з ними познайомилися, їм потрібно було все: і продукти, і одяг, і зошити дітям. Захарович скільки їздив, добивався – усім було не до нього. То пізніше вже, в 2017-му році за кошти уряду Японії там зробили сучасний ремонт, а тоді в них були великі потреби.

Ну, ми підключили наших хлопців із Вараша, Петро Коберник, Борис Бірюк відгукнулися і взяли над ними опіку. Ми почали возити тим дітям і продукти, і одяг, і навіть дошки та будівельні матеріали. Так і досі підтримуємо: як тільки їдемо до хлопців, то і до них заїжджаємо. А хто ж ще про них дбатиме, як не ми?

І це не єдиний дитячий будинок, якому ми допомагаємо. Під Горлівкою є теж дитячий будинок на 250 дітей. Я не скажу, що ми єдині: це ж волонтерська пошта, інформація передається, кому що треба, і хто ближчий їде – той везе. Возили книжок багато, іграшки, канцелярію.

Взагалі, з цими дитячими будинками є великі проблеми, бо там зараз збираються ті, кому просто нема куди їхати. За ці шість років, що ми спілкуємося із Захаровичем, лише кілька дітей переїхало в інше місце – у когось знайшлася рідня, хтось виріс і знайшов своє місце в житті. А всі інші лишаються. Деякі дівчата вирости, ви-

Діти

йшли заміж, народили дітей – і повернулися в цей дитячий будинок уже зі своїми дітками. Я чула, як Захарович провадив одну зі своїх вихованок такими словами: «Що б там не склалося, знай, що ми тебе не кинемо. У тебе є мій номер телефону – дзвони. І завжди пам'ятай, що тут – твій дім, і тут ти завжди знайдеш підтримку. Звідси тебе ніхто не вижене».

Він справді їм усім – як батько. Коли та мала дрібнота обвішається навколо нього – я тільки сміюся. Усім щось треба. Отак глянеш на них: діти-дітьми. А задумаєшся, що їм уже довелося пережити! Більшість із них – сироти, бо батьки загинули під час обстрілів. І то ще добре, коли статус сироти підтверджено – тоді держава виділяє хоч якісь кошти. А є й такі випадки, коли в дитини лишається якась рідня, але вони не хочуть її брати до себе. І ці діти не мають статусу, але живуть в дитячому будинку. А є ще ситуація: у мене там є троє діток, Каріна, Яна і Саша. Їхня мама теж виросла в цьому будинку, і вона кілька разів виходила заміж, а дітей потім приводила і лишала в цьому будинку. І от що з ними зробиш? Не викинеш же.

А ще ми багато возимо допомоги діткам, які лишилися на передовій. В Мар'їнці таких дітей багато. Там ми познайомилися з однією сім'єю, які прихистили нас під час обстрілів, не побоялися. Ми тоді, коли почалися обстріли, зупинилися просто біля їхнього паркана. То вони нас завели в двір, і ще й соку винесли попити – може, то останній у них сік був. А через місяць вони самі постраждали від обстрілу, троє їхніх дітей отримали поранення: дитинка, якій щойно виповнився рік, десять років і дванадцять. Ми потім їм привозили подарунки, провідували в лікарні. Вони приходили до мене, як до лікаря, бо лікаря там не було. Держава їм дала компенсацію – десь тисяч 10 на всіх. Найбільше постраждав найменший – він був на дворі в дитячому літньому візочку і осколки потрапили туди. Зараз вони виликувалися, але досі живуть там, в Мар'їнці. Виїхати їм нема куди – ми вже пропонували, може в той дитячий будинок до Захаровича – не хочуть.

Місцеве населення ставиться до нас по-різному. Але, якщо порівнювати з 2014-м роком, то зміни відчутні. Ми тоді їздили до добровольчих батальйонів, які стояли на нулю. Це були і Краматорськ, і Мар'їнка, і Піски – то ми стикалися з потоком ненависті. Нас називали і западенцями, і бандерами, і фашистами, і казали: «Чого ви сюди прийшли, забирайтеся геть». І бійців наших так само проклинали. А зараз вони зрозуміли, хто їх захищає, і тепер не хочуть, щоб наші війська відступали. Вони не хочуть робити розмежування, вони цього бояться. Вони хочуть жити в Україні, ходити в українські школи. Дуже все помінялося. І люди змінилися, вони вже нагналися Донецьком. Вони ж спілкуються з друзями чи родичами, які лишилися на окупованій частині, і можуть порівняти, що там у них, і що – в нас.

А люди є дуже хороші. От у нас в Мар'їнці є Аліна Косе, вона дуже активна, патріотка, організовує різні свята до Дня Незалежності, до Дня Конституції, з дітками працює. Лена Єрохіна з християнської своєчасної допомоги, вона зараз підписала контракт і пішла служити в армію. Але продовжує допомагати нам, волонтерам. Там ще є такі «сіміки». (аналог натівських підрозділів CIMIC, на які покладена місія підтримки місцевого населення в зоні бойових дій – ред.). Ми до них приїжджаємо, вони нас саджають в броньований автомобіль – і ми їдемо по нулю до людей, які там живуть. Там одна людина на вулиці, там – дві. І ми до кожного заїдемо, кожному надамо посильну допомогу.

Один випадок був такий болісний, коли батьки привезли свого сина, який має психічні розлади, в зруйновану хату там, в сірій зоні, і лишили його там. Він уже дорослий, років під сорок. Але все одно. Вони спочатку втекли всі в село, а потім його привезли назад на машині і залишили самого в порожній хаті. Так ті «сіміки» опікувалися ним – допомогли відремонтувати одну кімнату (бо там не було ні вікон, ні дверей), допомагали з харчами, щоб було що їсти. Зараз вирішується питання, щоб його забрати звідти в якийсь інтернат.

Випадки різні трапляються, всього не розкажеш. Я собі завела щоденник такий, де записую ці історії. Це треба знати і пам'ятати.

Із моїх спостережень, найбільш організованими, мотивованими і боєздатними в 14-15-16 роках була Українська добровольча армія. Саме добровольці тримали весь передок, доки інші підрозділи вчилися і набували досвіду. Ну, і втрати тоді були великі. А зараз у нас, нема що казати, армія хороша. Про цих хлопців так само можна розказувати годинами.

Волонтерів у нас мало. Люди взагалі тяжко відгукуються, особливо зараз. У 2014-15 роках ми часто не встигали забирати допомогу, у нас телефон розривався. А тепер, коли збираємося їхати, просто звертаємося до людей і просимо. Є у нас підприємці, які постійно нас підтримують: ото тільки почують, що їдемо, то питають, що нам треба. Але таких мало. А на пальне, щоб зібратися на дорогу – стає зовсім сумно. Державні структури скаржаться, що грошей нема. Лісгоспи раніше підтримували, а зараз починають дивитися на твої політичні погляди. Я кажу: «У мене правильні політичні погляди. Я – за Україну, а все інше мене не цікавить. Я хочу і буду, доки не закінчиться війна, допомагати своїм солдатам, діткам, людям, які лишилися там, і яким набагато зараз важче».

Ми списуємося, контактуємо. Часом приходять допомога з-за кордону для дітей. Нещодавно ми відправляли в християнську подорож дітей. Сітки плетемо – вони завжди актуальні. Допомагаємо, як можемо. І не тільки військовим, а всім, хто там, хто на українському боці.

Просто, коли ти на війні, коли спілкуєшся із солдатами – ти відчуваєш щирість, підтримку, людяність. А коли ти повертаєшся назад – це як інший світ, де є заздрість, ненависть, брехня. Я після повернення 3-4 дні просто відходжу, і не можу зрозуміти: чому так? Мені здається, більшість наших проблем – саме звідси. Але не дай Бог нашим людям пізнати і пережити те, що ти пережили.

Ліля Мусіхіна

письменниця, керівник волонтерського корпусу
Самооборони Майдану (2014-2016 рр)
(м. Тернопіль)

«Я не кажу, що я така особлива. Те, що робили ми – це робили тисячі по всій Україні. І ці ідеї всі носилися в повітрі. Тому я не вважаю це якимось героїзмом. Герої – це хлопці, які там були, на фронті. А ми просто були їхнім тилом»

Коли ми повернулися з Майдану в Тернопіль – а це десь був березень-квітень 2014 року – багато людей мене розпитували: розкажи щось про Тернопільський Майдан. А я не мала що розказати, бо я весь цей час була в Києві, ройовою 15-ї сотні 4 чоти. Я могла розказати про Київ, про сутички з «Беркутом», про Артема Мазура, який загинув після побиття 18 лютого, про ті наші відчуття. Я думками ще була десь там.

А коли почалася окупація Криму, моя подружка Ліля Гужва з двома хлопцями із нашої сотні поїхали туди від «Спільнобачення» і вели стріми з того, що там відбувається: облога військових частин, мітинги проросійські, нагнітання ситуації. Вони намагалися там знімати всі ці гидкі речі. А ми звідси їм допомагали: шукали інформацію, попереджали про небезпеку. Був такий момент, коли за ними була погоня, а ми тут вираховували, що це за машини, хто за ними женеться, що від них можна чекати. Я допомагала поширювати ці матеріали, шукала людей, які перекладали б їх англійською, німецькою, французькою, щоб ситуація з Кримом набула якнайширшого розголосу в світі.

Можливо через це включення в ті події я не відчула такого різкого переходу від Майдану до війни, коли почалися бойові дії на сході України. Для мене це стало продовженням одного процесу. Я не одразу примкнула до Тернопільської самооборони, бо лишалося відчуття, що ось є мої друзі, мої побратими з моєї сотні – і є Тернопіль, у якому було трошки «Пласту», трошки МНК (*Молодіжний націоналістичний конгрес. – Ред.*), а я за віком вже виходила за рамки цих категорій. Я не могла зрозуміти, чим я там можу бути корисною, бо я більш була ефективною, як самостійна одиниця. І я почала збирати якісь речі, медикаменти...

Як почала збирати? Все виходило якось поступово. Я тоді ще працювала у видавництві «Навчальна книга – Богдан» і люди з діаспори почали на мене виходити і запитувати: може щось треба комусь? А на той момент уже виникала потреба в медикаментах, у якихось предметах особистої гігієни, яких на передовій катастрофічно

не вистачало. А ще була потреба у кровоспинних, бо почалися бої, пішли поранення і люди гинули від елементарної втрати крові. Ми тоді багато чого не розуміли про медицину катастроф, про надання першої медичної допомоги – ми вчилися на ходу.

І нам почали слати: турнікети, джгути, целокс. Усе це помаленьку накопичувалося в мене на роботі, потім воно розсилалося за потребами в міру надходження запитів. Мої роботодавці ставилися до мого такого волонтерства з розумінням, але в один момент я відчула, що не справляюся і що мені треба вибирати: або одне, або інше.

І я написала заяву: «У зв'язку із ситуацією, що склалася в країні, прошу відпустити мене у відпустку за власний рахунок на невизначений термін». Так почалася моя серйозна волонтерська війна.

А поворотним моментом став один випадок. Я пам'ятаю, що це був вихідний день, і я йшла на базар купити помідори. Мені подзвонила знайома, сказала, що в неї воює брат, і що вони стоять там десь на позиції і не мають взагалі що їсти. Мене це так зачепило, що я замість того, щоб іти на базар, зайшла до чоловіка на роботу, набрала на комп'ютері і роздрукувала листівки із закликом зібрати продукти для армії і стала під магазином їх роздавати.

І люди почали приносити продукти. Перший день стояла я, до мене приєднався Ігор Баконь і Олександр Джус. На другий день там стояла моя донька-підліток, Елька. Мені було дуже страшно, бо я розуміла, що за свої гроші (а в мене їх багато ніколи не було) я не зможу нагодувати стільки людей. Але якось воно пішло. Першу машину – це були медикаменти, продукти харчування – ми зібрали дуже швидко. При чому долучилося дуже багато людей, на яких ми навіть не розраховували, як, наприклад, місцеві кримінальні авторитети.

Це вже було літо 2014 року. Тобто, весну я ще намагалася працювати, а влітку зрозуміла, що вже не можу розриватися. І була ще на початку тієї війни страшна для мене історія. До мене звернулася одна жіночка, яка працювала за кордоном – у неї воював син чи брат, я вже не пам'ятаю, він у мене записаний як «Андрій. Амбросіївка». Його забрали на війну дуже молодим, і вона дуже переживала, що в нього нічого немає. Вона передала мені гроші, і я за ті гроші мала його екіпірувати.

Я зібрала все: від білизни і до каски та бронезилета. Ми відправили цю передачу, і він мав її отримати, але почався наступ. Це був кінець серпня 2014-го. І цей

хлопець, який не набагато старший за мою дочку, коли їх почали крити «градами», подзвонив мені й розказував, що відбувається. А я слухаю це в телефоні на вулиці і кажу людям в Тернополі, що там танки пішли, снаряди рвуться. А мені кажуть: «Ти що – дурна? Це ж тоді війна, нам би сказали, кордони закрили».

Для мене це був якийсь сюрреалізм: у Тернополі свято, парад на День незалежності. А в мене в телефоні плаче хлопець, який не розуміє, що відбувається, якому страшно. А в мене серце кров'ю обливається, бо я не знаю, чим допомогти. Піднімаю очі і бачу, як наш мер, усе керівництво, у вишиванках, веселі, щасливі ідуть на площу.

І хотілося кинутися їм в ноги, кричати: «Люди, отямтеся, у нас – війна! Треба щось робити!». Це були як паралельні реальності. І в багатьох моментах вони так і лишилися, багатьом досі зручно не бачити війни.

Кілька разів за війну в мене були такі жакливі дзвінки. Слава Богу, той хлопець лишився живим. Вони тоді злякалися, відступили з позиції. Їх потім за це судили. Але я не знаю, як можна засуджувати цих іще дітей, яких кинули просто під танки без нічого, які навіть морально ще не були готові воювати. Це все справді було дуже страшно.

А тим часом в нашому Тернопільському Штабі потроху все закрутилося. Я вже там і днювала й ночувала, зі мною – моя дочка, чоловік, доки він ще не пішов воювати. А ще зі мною практично завжди був мій товариш Рома Павлишин. Його на Майдані поранили в коліно, плюс під час війни в нього була контузія і він, людина фізично геть не сильна, робив те, що міг робити. Він возив усе на фронт і був такою зв'язуючою ланкою з передовою.

І до нас почали підтягуватися люди. Якщо чесно, я навіть не сподівалася, що до нас хтось прийде і стане поруч, я звикла покладатися на власні сили. Але прийшли спочатку хлопці із Самооборони, потім почали приходити жінки. У нас спочатку був облік волонтерів, коли стояли під магазинами, бо треба було знати, хто де стоїть, як розписати чергування. А потім Штаб перетворився на такий собі вулик: одні приходили, інші йшли. Чоловік десять було таких активних, координаторів, інші допомагали в міру сил і можливостей.

Я постійно організовувала якісь акції. Бо просто просити гроші на фронт мені було соромно, і я намагалася їх заробляти. Ми почали пекти пряники, писати писанки, крутити віночки, вишивати – все, що ми вміли і що можна було придумати так, з

ходу. У нас була така «прянична команда»: ми просилися на ніч у якийсь кондитерський цех, за ніч гартали коли 2 тисячі, коли 5 тисяч пряників, а потім усе це розписували і продавали – біля церков, під магазинами, ярмарки влаштовували. Тобто сказати, що ми були волонтерами, які весь час ходять із простягнутою рукою – такого не було.

Розписували писанки – мій особистий рекорд, наш рекорд – 1200 штук. Це все були писанки на яйцях, воском, ручна робота. У мене тоді пальці були хронічно попечені і фарба настільки в'їлася, що відмити її було нереально. Але вони справді рятували життя. Ми писанки продавали за кордон по 3 євро, і 1000 писанок – це 3 тисячі євро, це вже реальні гроші. Ми вишивали бісером: картинки, рушники, серветки. Вишивали і хлопці, і дівчата. Ми попросили у фірми «Галс», вони нам надрукували великодні рушники, ми їх роздали людям і

всі разом вишили. А 17 рушників передали в Америку і там їх продали по 100 доларів. І ми купили маленький автомобіль хлопцям на фронт за ці 17 рушників.

Вишивали і в будень, і в свято. До нас заходив наш волонтер і капелан, отець Іван Гуня – я йому пізніше мала честь вручити волонтерську нагороду «Народний герой». Він поблажливо ставився до мого атеїзму і до того, що я вишивала неділями. Тільки питав: «На армію?» – «На армію» – «Ну тоді, благослови Господи!». Я сміюся: «Отче, а Ви можете мене благословити до кінця життя, щоб я могла вишивати в неділю?» – «Та ти й так уже заслужила, благословляю!». Моя мала тепер мене підколює, коли в свято треба щось зашити: «Мені не можна, а тебе отець Іван благословив».

Бували курйозні ситуації. Наприклад, у нас в Тернополі є бавовняний комбінат, і на ньому свого часу працювало багато людей. А ми тут знаємо, що всі працівники за радянською звичкою несли тканину додому, робили запаси. І от приходять до нас жіночки, руки заламують: «Ой, синочка забрали, а я нічим допомогти не можу!». Питаю в них:

- А шити вмієте?
- Та вміємо.

- А машинка швейна вдома є?
- Та є.
- А тканину маєте?
- Та немає.
- А де працювали?
- На ХБК.
- І хочете сказати, що у вас немає запасів тканини вдома?
- Та є трошки, але ж то для себе.
- Так: хлопцям потрібна білізна. Будете шити труси?

І так оті бабусі взялися за роботу: одні в'язали шкарпетки, інші шили труси. Потім один чоловік притягнув на Штаб промисловий станок для в'язання і ми почали в'язати хлопцям шапки і балаклави. Чим ті шапки були унікальні: вони були подвійними і з внутрішнього боку там був вив'язаний український прапор. Тобто, зверху це була звичайна чорна чи зелена шапка, а коли її відгорнути – там був прапор. Мені теж кілька разів в'язали таку, але жодної не збереглося – кожного разу знаходився хтось, кому вона на той час була потрібніша.

Було й таке, що приїжджали дівчата з фронту, а я бачила, що вони легко вдягнені – знімала з себе куртку і віддавала.

У мене на 2016 рік не лишилося в хаті нічого. Я ходила в старій італійській формі і в підкладці із Бундеса. Тобто в мене самої вже не було нічого. Ми вважали, що так має бути, і я, в принципі, ні про що не шкодую.

Різне було. Коли вже була зима і хлопці мерзли, і ми розуміли, що вони реально голі, а пошити за раз багато бушлатів ми не могли, Петро Дець організував в «Березілі» концерти, а зібрані гроші передавав нам, ми шили бушлати. Був такий бізнесмен Алік Людковський, який торгував морозивом – він ішов до нас і питав: що треба купити? І ми купували форму, термобілизну, скидалися, купували автомобілі. На початках всі намагалися долучитися до загальної справи і купували і передавали на фронт усе, що могли: ліки, шкарпетки, продукти, білизну, хоча б якусь форму і захист. Закупляли величезними партіями каски, закупляли бронжилети.

Був у нас один депутат Верховної Ради України, Олексій Кайда – я взагалі не знала, що таке можна. У нього дружина – чемпіонка світу з біатлону. І він з нею по дипломатичному паспорту поїхав за кордон, затарив касками і бронжилетами мікроавтобус, перевіз сюди і відправив це на фронт. А потім і сам пішов воювати.

Був випадок, коли взимку у нас не було грошей, щоб одягнути хлопців на передовій, і ми тоді роздяглися самі і в літніх сукнях пішли містом зі скриньками збирати гроші. Нас дівчат десять тоді було. Люди зупинялися, зупинялися машини, нас намагалися одягнути, але ми казали, що доки хлопці на сході мерзнуть, ми будемо

мерзнути з ними. І ми тоді години за дві добряче так назбирали, бушлатів на 60.

У нас були унікальні історії. Отой Юра, який в'язав шапки, він постійно приносив нам шкарпетки, які в'язала його мама. А одного разу він приніс пару шкарпеток і сказав, що це – остання. І дістає з кишені дві ампули з морфієм. Виявилось, що в його мамі був рак, і вона до останнього допомагала, чим могла, а коли помирала, то попросила віддати ліки, які лишалися, на фронт. Він ніколи ні на що не жалівся, не казав, що мама його хвора. Вони просто обоє робили те, що вважали за потрібне.

От для мене те, що зробив Юра і його мама – це подвиг. Маленький життєвий подвиг.

Коли ми хлопців уже одягнули і нагодували, коли до цього підключилася держава і почала це все забезпечувати, ми переключилися на те, що держава не могла дати негайно. Це – дорога хороша оптика, це автомобілі, які на фронті були дуже потрібними, але і ламалися часто на тих дорогах, і під обстріл потрапляли.

Ми загалом купили біля 60 автомобілів і тепловізорів. Я вже не знаю, скільки ми там назбирали грошей – лише за перший рік було, здається, більше 6 мільйонів гривень.

І на передову їздила до хлопців, особливо, коли чоловік пішов воювати. Мене якось по війні Бог беріг. Був випадок, коли в одній із таких поїздок ми ледь не заїхали на ворожий блок-пост. В останній момент нас завернув мій друг, який поставив на телефон маячок, щоб стежити за моїм пересуванням. Я дивом не опинилася десь на підвалі чи ще в якомусь місці, про яке не хочеться згадувати. Думаю, на тому боці були б цьому дуже раді. Потім нас уже перехопили чоловікові побратими і доправили на базу.

А був випадок, коли я приїхала до Сергія у Сєвєродонецьк, 5 днів була в дорозі, страшенно втомлена. Приїжджаємо туди, а мені хлопці кажуть: «Помитися хочеш? Тут є баня, до обстрілу ще десь приблизно півгодини, встигнеш?». Я заходжу в ту баню,

У Тернопільському Штабі

і тут – стук у двері. Відкриваю – а на порозі стоїть відро теплої води із запареною м'ятою. Тобто вони в цьому їхньому розписаному по хвиликах житті знайшли момент подумати про мене і запарити мені м'яти! От із таких моментів складається життя.

Хоча – всяке було за цей час. І люди нас обманювали, намагалися нас використати, і солдати обманювали. Потім пішли переселенці з Донбасу, теж різні люди: одні приходили з питанням, чим вам допомогти, а інші казали: «Ми там, в Донецьку, залишили квартиру, ви маєте нам тут дати рівноцінну».

Був ще один дуже прикрий випадок. У нас була ціла епопея – ми одягали хлопців у фліс. Форму самі шили: брали з магазину форму «Гелікон», розпорювали, розкроювали за тим зразком, робили лекала і шили – то була наша така фішка. Кілька швейних цехів це робили: Любов Григорівна, Оксана Бачинська і Віра Шалай. Дівчата просто закривали свій бізнес (а це, можливо, одні з найкращих модельєрів в Україні) і шили форму, підшоломники, триточкові ремені – бо треба. Та сама Віра поїхала в Одесу і нам подарували 50 кілометрів флісу. Ми їздили в Шумськ на фабрику – нам це все кроїли, потім інша швейна фабрика в Тернополі, яка шиє трикотаж, нам це все відшивала. Це були величезні обсяги, це навіть не сотні костюмів, і шилося воно не один місяць. Я так розумію, вони і своїм швачкам весь цей час платили зі своєї кишені.

А коли на передову відправляли батальйон «Тернопіль» – виходить один тернопільський чиновник і розповідає, як це класно, що він у флісову білизну вдягнув наш батальйон. І стоїть збоку Віра, яка це все організувала, яка це все шила, стоїть Оксана – а я не знаю, як дівчатам в очі подивитися.

Було дуже гидко. А найбільший для мене удар був – коли дізналася, що близька людина, якій я довіряла, виявилася непорядною.

А другий такий дуже болючий момент – коли вбили мого близького друга, Юрія Горайського. Ми ще напередодні з ним довго розмовляли: я їхала в машині до чоловіка на фронт, покриття було нормальне, у нього теж був час. Ми взагалі любили з ним отак потріпалися ні про що. І було враження, що у нас ціла вічність попереду. А вранці я дзвоню в Тернопіль, а мені кажуть, що Юрка загинув. Тоді наче небо наді мною похитнулося.

Юрка взагалі був унікальним. Він до того, як піти на фронт, часто приходив до нас, як волонтер, просто сідав і починав робити те, що треба. Він різав і пакував чай, розмальовував пряники, сортував ліки для аптечок, вантажив машини, що вирушали на фронт, тягав десятки коробок із берцями та носив бронезилети. А коли вертався до себе у Збараж, то завжди просив: «У мене там хлопці на фронт ідуть, дайте щось для них». Ми почали жартувати: «Ти як моль, все тягнеш додому». І так воно до нього й причепилося: Юрка-Моль. Ми тоді знали що у нього в Збаражі є якийсь штаб, але подумати не могли, що наш Юрка – голова райдержадміністрації. Був навіть кумедний випадок, коли один із наших волонтерів подзвонив по справах у Збаразьку райдержадміністрацію і запитав: «А де тут Юрка Моль?» - «Та в нас такого немає» - «Як немає? Він у вас тут головний!»). Юрка був такий. Він знімав костюм, приходив до нас і пахав з усіма на рівних.

Дуже мало таких людей є серед нас. У мене досі є почуття вини перед його донькою, що він загинув, а я – жива.

Пекарська команда

Хоча моя дитина теж фактично виросла в Штабі. Коли почалася війна, їй було 11 років, і все це відбувалося в неї на очах і за її участю. І під магазинами вона стояла, збираючи продукти на фронт, і аптечки сортувала, і, коли доводилося зустрічати загиблих, була з нами. І з нею теж різь траплялося: раз її, коли стояла під магазином, один неадекват кинувся душити, іншим разом вона втратила свідомість від перенавантаження.

А один випадок не забуду ніколи. Ми в штабі обговорювали щось серйозне і попросили її вийти. Бо тоді була така ситуація, що ніхто не знав, як воно повернеться, і всі готувалися до війни. А вона постукала і каже: «Мамо, я тут подумала: якщо ви там

щось вирішили, то пошліть мене. Я мала, на мене ніхто не подумає. Я готова». І в нас мурашки по спині пішли. Бо коли твоя дитина свідомо готова піти на смерть за Україну і відкрито каже тобі про це – це багато про що говорить.

Взагалі, я пишаюся нею. Хоча багато що віддала б, щоб моя дитина ніколи не пережила того, що випало пережити нам. Щоб їй ніколи не довелося шнурувати берці, щоб іти на війну. Хоча вона й так зараз весь час десь на вишках та зборах, вона вміє добре стріляти, надавати першу допомогу. Я одного разу зловила себе на тому, що відкриваю дверцята шафи, а там на видному місці – Сергійв камуфляж, мій камуфляж і камуфляж доньки. І я розумію, що це не нормально. Але на той момент воно було так.

Ліля Мусіхіна разом з Романом Павлишиним та ще 5.

28 березня 2016 р.

Нас ніхто ні про що не просив.

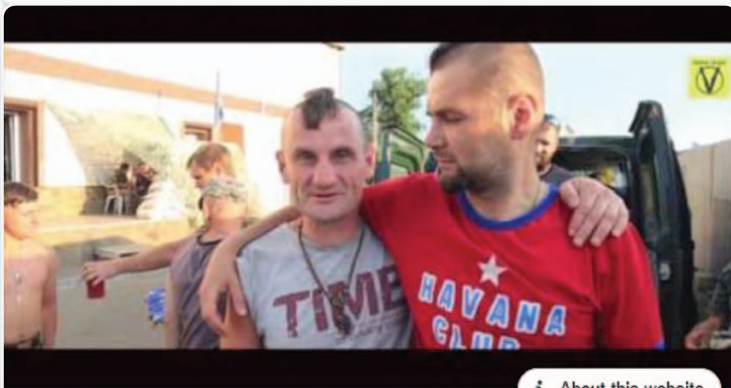
Нам ніхто нічого не наказував.

Все, що ми робили і продовжуємо робити - ми робимо з любові. До людей, до своєї землі. До своєї країни.

Для держави нас нема. У нас нема жодних соціальних гарантій. Ніхто не платитиме нам пенсій, ніхто не лікуватиме наші надірвані нерви та зболені серця, наші грижі, зароблені при завантажуванні фур... У нас ніколи не буде навіть статусу "учасника війни", бо коли писали закон, нас ще не було. Та й війни не було. Принаймні, відкритої. Для нас нема навіть визначення. У світі словом, яким називають нас, іменують тих, хто безоплатно вигулює песиків та у вільний від роботи час носить горщики у будинках для перестарілих. Ми не військові і не цивільні. Ми багато втратили, але багато й знайшли.

Вороги називають нас "пособниками". А ми - ми просто є.

Бо ми - лише маленька часточка рідної землі. І ми - вільні.

About this website

YOUTUBE.COM

"Вільні Люди". Волонтери

Хто такі Вільні Люди, і звідки все починалось. Фільм про волонтерську...

Наталка Михно та ще 43

3 коментарі 23 поширення

Були речі, які здавалися неможливими, але ми це робили. Один із таких жахливих моментів – коли загинув Юрка, бо ми перед тим взяли в кредит машину, щоб йому відправити на передову. І за два тижні його не стало. От десь півроку він воював волонтером, а тут пішов офіційно – і загинув. А на мені залишився борг за ту машину. І я настільки злякалася того боргу, що за короткий час заробила на дві машини: виплатила цей кредит і ми купили ще одну машину на передову. Власне, кожен великий збір коштів для нас був як лотерея: зможемо чи ні? І кожен куплений тепловізор – це була наша маленька перемога: круто! Ми це змогли!

На штабі ми навчилися цінувати одне одного і багато чого пробачати. Особливо, коли пішли втрати. Бо ти дивишся на людину і розумієш, що завтра її може вже не бути в твоєму житті. Після цього зовсім по іншому починаєш ставитися і до людей, і до життя.

На той час Самооборона і волонтери користувалися в людей більшою довірою, ніж міліція чи Служба безпеки, і навіть, як армія. Що де ставалося – йшли до нас. Навіть, якщо хтось із сусідів на бабульку косо подивився чи собаку вдарив – ішли до Мусіхіної, Мусіхіна розбереться.

Ми робили, що могли, але теж були не всесильними. А багато хто сприймав нас саме такими і ображався, якщо ми казали, що не можемо допомогти тут і зараз. Приходили мами, плакали за своїх дітей, а мій чоловік у цей момент був під Донецьким аеропортом, і я знала, що в нього дуже небезпечна позиція, якраз навпроти нового терміналу.

І доводилося бути сильною, доводилося втішати всіх, а самій десь там тихенько ночами плакати і молитися, щоб усе було добре. Мала моя, Елька, дуже на це реагувала: коли в чоловіка були бої, вона ніч не спала. Зранку, звичайно, ніхто в школу не

Остапчик, молодший брат мого побратима Віті Гурняка, який загинув у цій війні

йшов, а коли чоловік озивався, я першим ділом питала: «Що, був бій?» – «Був. Звідки знаєш?» – «Мала ніч не спала».

Це були чорні дні. Це були страшні дні. Мене це дуже підкосило, і в плані здоров'я теж. У мене і до того були проблеми зі спиною, з коліном, а тут доводилося постійно вантажити ящики, бо часом було кому завантажити машину, а часом – не було. І 5, і 10 тонн вантажила. І їздила на передову, розвозячи це все по позиціях.

Але в певний момент це почало мене руйнувати. Я зрозуміла, що я вже нікому нічого не можу дати – просто тому, що віддала все, що могла. Тому моя війна закінчилася в 2016 році. Мені довелося залишити все, просто встати і піти. Багато хто казав: як ми без тебе, ти – частина нашого волонтерського організму! Але це була крапка. Я вдячна всім, хто підтримував і цінував мене: моїм побратимам по письменницькому цеху, хлопцям із 3-го полку, із 8-го. Дуже приємно було, коли дзвонили з 95-ї бригади, з батальйону Кульчицького. Я зараз називаю просто цифри, а за всім цим стоять живі люди.

До речі, волонтерське вигорання – це проблема не менша, ніж повернення з війни учасників бойових дій. Ми всі на ній щось втратили: хто здоров'я, хто друзів, хто час, роботу, перспективи. Я зараз намагаюся повернути собі здатність писати, як це було до війни. У Сергія була фірма, але коли він пішов на війну, клієнти не стали його чекати. Елька втратила дитинство. І це те, за що я ненавиджу цю війну.

Коли відбувся мій перехід до цивільного життя, на моєму шляху ще виникли Таня Юрчик і Лера Шабала. Це було двоє діток, у яких відмовили нирки, потрібна була трансплантація, і ми збирали гроші на операцію. І ми їх зібрали, і операції пройшли успішно. У Тані на сьогодні все добре, вона виросла, одружилася і

навіть, зізналася мені, що лікарі розглядають можливість їй завагітніти й народити дитину. Нам вдалося розшукати їхню рідню в Австралії, і один із цих родичів був у Тані на весіллі. А Лері зараз 9 років, вона пішла в школу, я стежу за нею у «Фейсбуці». Але зайвий раз не хочу нагадувати про себе дівчатам, бо це – нагадування про хворобу і про той час, який вони хотіли б забути. Дівчата живі і здорові – і слава Богу!

Зараз у нашому штабі – осередок тернопільського МНК. Вони теж роблять правильні речі – займаються націоналістичним вихованням молоді. І це правильно. Бо якщо ми не будемо займатися нашою молоддю, то нею займеться хтось інший. Плюс там залишився Роман, який теж вирішує якісь поточні питання. Хоча, звичайно, тих масштабів, що були, вже немає. Але, я думаю, в цьому зараз уже й нема потреби.

Час спливає і потроху притуплюється біль. Впевнена, що багато про що я забуду, тим більше, забудуть ті, хто не був долучений до процесу, а лише спостерігав за всім.

... І я, доки житиму, буду з нею в серці, бо я – маленька її часточка. Мене не можна вилучити чи розлучити з нею, бо це вона струменить в моїх жилах, вона – в кожному подиху і ударі серця. І так буде завжди.

Елька

Не хочеться пафосу, але я твердо знаю, що попри все, як би не мінявся світ, люди, політичний вітер над Європою та Україною, незмінним залишаться одне. Україна...

Леся Литвинова

режисер і кінодокументаліст,
голова правління Благодійного фонду «Свої».
У 2014-2016 – головний координатор
Центру допомоги переселенцям на Фролівській 9/11

«Я не вибирала... Ніхто не вибрав Майдан, ніхто не обирав війну... І Фролівську з переселенцями теж ніхто не вибрав. Ніхто не писав бізнес-план, не проводив стратегічну сесію з розвитку фонду. Він – живий організм, який розвивається, відповідаючи на запити ззовні. І з нами лишаються ті, хто відчуває поклик серця».

Я думаю, практично у всіх волонтерство почалося з Майдану. До Майдану у нас у кожного були якісь дрібні точки докладання зусиль – комусь допомогти з лікуванням, завезти подарунки дітям в дитбудинку, хтось опікувався тваринами. Але як системна планомірна робота – все почалося саме звідти. Як першого грудня ми побігли щось міняти в цьому житті, так і не зупинялися. Це була та критична точка, коли всі зрозуміли, що від тебе справді щось залежить, ти справді щось можеш.

Я тоді була вагітна четвертою дитиною. Але я не могла лишитися осторонь. Бо те, що відбулося в ніч розгону студентів і пізніше, на Банковій – це була не та країна, в якій хотілося жити. І мені захотілося, щоб моя донька народилася уже в іншій країні.

Не знаю як, але я опинялася в епіцентрі подій. Так, був страх отримати кийком по животу. Пізніше він змінився страхом отримати кулю. Але за інших було страшніше.

А потім ми з чоловіком поїхали на Майдан подивитися, що там відбувається. Побачили бочки і згадали, що вдома на дачі у нас є дрова. Приїхали, вантажимо, а наш сусід, колишній лісник, мені каже: «Що там твої три куби дров? Знайди машину, а я домовлюся з лісопилкою». І ми почали возити дрова із лісопилки. Коли допомагати Майдану стало небезпечно, на лісопилці перестали з нами контактувати: вони просто не закривали ворота і лишали дрова збоку, мовляв, вони ні до чого, ми просто їх крадемо. І так якось вийшло, що до кінця Майдану ми перевезли десь біля 200 тонн дров. А взагалі, ми возили все, що треба: ліки, продукти.

Ніколи не забуду день 18 лютого. Був день народження доньки, Поліни, і я їй обіцяла, що на Майдан не піду, буду пекти пироги. Боже, був час, коли я ще пекла пироги! А потім я увімкнула інтернет і побачила, що відбувається... Удома у нас на той час уже стояло пакетів десять, укомплектованих для тяжких поранених. Ми їх схопили і поїхали в Будинок офіцерів, де тоді розгорнувся госпіталь. По дорозі, біля Батьківщини-матері ми побачили автобуси з титущками. А далі, картина як у страшно-

му сні: на нас сунув натовп зі скляними очима. Я такого ніколи не бачила – арматура, молотки і т.д. були примотані скотчем до рук, щоб не загубити. Я розгубилася й стала тиснути на гальмо. І Олексій, що сидів поруч, Олексій, який ніколи не підвищував голосу, раптом закричав: «Тисни-и-и!!!». Ми рвонули вперед, натовп розлетівся. Ми тоді їздили весь день – забирали-привозили медикаменти, вивозили людей...

А потім почалася війна. Я теж мала би бути там, на передовій. Я надто активна в житті, щоб лишатися вдома, і в мені було надто багато злості і за Крим, і за «русскую весну». І почуття вини перед тими, хто загинув. І якби в мене у травні 2014-го не народилася донька – я б на 99% була там. Але я мала бути з дитиною, тому я почала шукати точки докладання зусиль тут. Власне, час був такий, що й шукати особливо не доводилося, воно саме тебе знаходило.

За переселенців я взялася випадково. Я взагалі багато за що в цьому житті бралася випадково. Це був травень, я з Варєю ще була в пологовому, коли подзвонив сусід по дачі і сказав, що привезли дітей зі Слов'янська. «Поїсти ми їм зберемо, але вони голі, босі і всі розгублені». Це був перший інтернат, який вивезли звідти. І ми одразу після пологового поїхали туди, подивитися, чим там можна допомогти.

А потім воно затягло. Один інтернат, другий, третій. Одне поселення, друге. Приїхали люди, які селилися самі, але яким теж була потрібна інформація, підтримка. Це нагадувало сніговий вал. Спочатку в мене вдома був «перевалочний пункт», завали до стелі речей, які звозили з усього Києва. Такі ж завали були і в квартирах друзів. І ми зрозуміли, що нам потрібне приміщення, щоб усе це сортувати і передавати. Так ми знайшли це приміщення на Фролівській 9/11.

Фролівська 9/11

Ми спочатку планували, що там буде лише склад. Але з часом воно вилізло в отой Центр, де було все: і допомога, і психологічна підтримка, і розваги з дітьми. Як сказала одна моя подруга: «Це у вас не центр, не склад, це – кібуц».

Спочатку нам дали частину приміщення, через місяць ми вилізли у двір, через три ми окупували весь двір: поставили намети, поставили контейнери, через рік розбудували дитячий майданчик, сцену – і Центр зажив своїм життям.

Воно все росло потихеньку, як живий організм. За потребою. Поки був масовий потік тих, хто щойно приїхав, було зрозуміло, що головне завдання: одягнути, взути, дати в руки пакет із продуктами і вказати напрямом, куди треба рухатися далі. Незважаючи на величезну масовість – це був найлегший етап, от чесно. Півтори тисячі родин в день, але з більш-менш однаковими потребами – це набагато легше, ніж дві людини в день, але з точковими проблемами, які складно вирішити. Тому в певному сенсі я за тими часами сумую. Там був веселий мурашник, у всіх були вогники в очах, ніхто не спав, не їв, не дихав, але це все дуже швидко рухалося.

Першими до нас приєдналися психологи. Ми з ними зійшлися ще на Майдані, кризово-психологічна служба. І вони були нам дуже потрібні. Бо, якщо є велике скупчення людей, вони емоційно дуже зав'язані одне на одного. Заплаче один – буде плакати вся черга, в когось одного здадуть нерви – дійде до масової істерії. А уникнути скупчення людей змоги не було. Ми приїжджали на 9-ту ранку – а з 6-ї ранку там уже була черга, бо люди боялися, що вони не потраплять і їм не дістанеться (хоча ми щоразу їх заспокоювали і казали, що ми не підемо звідси, доки всіх не відпустимо. В 23 години – в 23, опівночі – будемо до опівночі. Треба буде до ранку – залишимося до ранку. Тільки не мерзніть, не штовхайтеся. І все одно це мало допомагало, бо людьми керував страх і невизначеність.

Це був величезний страх, я це фізично відчувала. Страх лишитися сам на сам зі своїми проблемами, коли в тебе нема на кого спертися. Я сама не уявляла, як би я діяла на їхньому місці, якби опинилася сама з дітьми без документів у чужому місті і не знала, куди піти, де переночувати. Я не знаю, як би я себе повела в такій ситуації: пропускала б вперед чи зубами вигризала можливість для своїх дітей отримати місце під сонцем. От чесно – не знаю. Тому багато моментів, які ми не пробачили б у звичайному житті, тут ми пробачали. Ми хотіли, щоб ці люди розуміли, що ми бачимо в них не натовп, який стоїть під воротами, а кожну окрему людину. І психологи нам дуже допомагали контролювати ситуацію.

Волонтерський склад: дитина роботі не завада

Люди їхали по-різному. 2014-15 роки в цьому плані були божевільними. Часто бувало, що люди сідали в той потяг, у який пощастило сісти. І з тими речами в руках, які вдалося захопити. І вони виходили на вокзалі в Києві, стояли з речами – і не знали, куди їм іти. Ми кількох таких зустрічали на вокзалі. От ти зійшов – і куди тобі йти? – А тобі нікуди йти. І щастя, що уже не стріляють.

Були організовані пункти на вокзалі. Щось намагалося робити мінсоцполітики. Але з часом, коли пішов розголос, більшість ішло до нас. Звідки все бралось? Люди приходили хвилями. І несли хвилями. Першими були кияни, які з дому тягли все, що нам могло стати в пригоді. Потім підключилася вся країна, бо завжди легше, якщо є якась точка збору. Тобі не треба бігати і шукати, куди ти віддаси три сорочки, кастрюлю і упаковку медикаментів. Потім підключилася діаспора – вони дуже сильно допомогли і допомагають досі. За діаспорою підключилися міжнародні фонди. І якось прикольно було, коли Червоний хрест із Чехії вислав нам допомогу, а місцевий Червоний хрест із якогось маленького містечка писав листи нам, щоб ми їм щось дали, бо в них нічого нема. Ми відчували себе монстрами!

Потихеньку до нас почали приєднуватися всі, хто тільки міг. Були люди, які займалися конкретно працевлаштуванням. І мені дуже подобалося, що до них черги були не меншими, ніж за одягом і харчами. Вони теж почалися на Майдані як альтернативна трудова агенція для тих, хто втратив роботу через протести. І вони дуже швидко перекваліфікувалися спочатку на переселенців, а потім, за деякий час вони підхопили військових, які поверталися в цивільне життя. Дуже класні хлопці.

Ми подружилися з людьми з регіонів, які готові були до себе прийняти переселенців. Юристи приїхали, днями допомагали нам із оформленням документів. Так

що у нас вийшов комплексний підхід. Медики відгризли собі окремих вагончик. У нас був медпункт, дуже хороший медпункт.

А роботи їм вистачало. Багато хто, особливо в «дебальцевську зиму», приїжджав після підвалів з важкими бронхітами, пневмоніями, грибковими захворюваннями. І потрібно було розписати хоча б банальну терапію. А люди, які приїжджали сюди, просто не знали, до кого йти, де знайти потрібного лікаря? Не було вирішено проблему з інсуліном – це була одна з найстрашніших наших проблем. Бо інсулін закуповувався не на пацієнта, а на область. І вони приїхали сюди, а виділений на них інсулін лишився там, у їхніх містечках. І нам важливо було знайти, де його можна взяти, на які гроші його можна купити, щоб люди не помирали.

Приїжджали і люди посередині курсу хіміотерапії, напередодні масштабних операцій, інваліди. Хто завгодно. І лікарі допомагали вирішити не лише дрібні проблеми, але й великі. Тут спрацьовував людський фактор, коли можна було сказати: «Я зараз наберу свого колегу, вас приймуть». Так що не лише тиск наші лікарі міряли.

З харчуванням у нас було два варіанти. Ми намагалися зібрати й дати з собою мінімальний продуктовий набір: крупи, тушковане м'ясо, олія, консерви, цукор, чай. А ще до нас приїхали хлопці з Франківська із Мальтійської служби допомоги, з якими ми потоваришували ще на Майдані. У них тоді був найсмачніший суп із горошком і найсмачніший імбирний чай. І коли ми входили в зиму з 2014-го на 2015-й і стало зрозуміло, що у нас тут є багато людей, які тривалий час перебувають на території, які голодними приїжджають і голодними їдуть, ми згадали про них. Поїхали у Франківськ, поговорили з хлопцями. Ті пообіцяли подумати. А за два дні мені телефонує: «Готуй місце».

І вони розгорнули польову кухню просто на території нашого Центру. МНС нам виділило великий армійський намет, де організували їдальню. Ми, фактично, виклячили у них цей намет, кажучи: ви ж ставите пункти обігріву для безхатченків – поставте один намет і в нас, ми самі будемо ним опікуватися, а все закінчиться – ми ж

Дитяча кімната

повернемо. І то нас довго варили з цим питанням, доки я не набрала Іру Геращенко і не попросила її «увімкнути режим стерви». А ми колись із Ірою разом на «Інтері» працювали і досі в гарних стосунках. Вона послухала, каже: за милу душу, зараз розберемося. І що ви думаєте – за день намет уже стояв.

Найважче було вирішити проблему з поселенням. Багатьох людей забирали до себе кияни, були компактні поселення в санаторіях та базах відпочинку – там сезон закінчився і ми домовлялися, щоб вони не законсервовувалися, а прийняли людей на зиму.

Паралельно виникали й інші проекти. Дітей було багато і ми почали думати, як їх краще організувати. Спочатку ми обладнали у вагончику окрему кімнату з іграшками, таку собі чарівну «печеру Алладіна», А потім попросили знайомих художників прийти 2-3-4- рази на тиждень, помалювати-поліпити з дітьми, щоб їм не було сумно, доки батьки стоять в черзі. Потім ми організували новорічні свята, коли до нас приходили артисти, аніматори, просто цікаві люди – у нас вийшло справжнє свято.

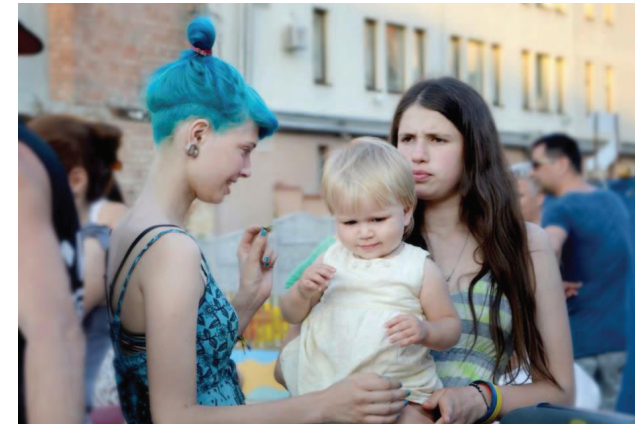
А от перший День захисту дітей я згадую із жахом. Коли я побачила кількість дітей, які стояли під воротами, мені стало страшно. Я сказала: «Дайте горілки, бо я це не переживу». Дітей було справді нереально багато. Але ми справилися. Потім були інші акції. Далі це виростало в окремі проекти, як наприклад, «Літо на Фролівській», коли ми на літо відкрили дитячий табір на своїй території.

Тут підраховали, що за весь цей час через наші руки пройшло близько 32 тисяч людей. І це були не одноразові звернення – таких, якраз, були одиниці. Більшість доводилося супроводжувати тривалий час. Ми підлаштовувалися під ситуацію. Якщо на перших порах ми допомагали всім без розбору лише за фактом того, що вони переселенці, то через місяць-два чоловік міг отримати у нас одяг чи взуття, але продукти та побутову хімію ми вже не видавали йому. Бо ми вважали, що за цей час він уже міг би влаштуватися на роботу і заробити це собі самостійно. А от мама-одиначка з маленькою дитиною допомогу отримувала довший час.

Звичайно, вівся облік усієї допомоги. Спочатку це були папери, але від цього ми швидко відмовилися, бо це було нереально. Тоді наші друзі допомогли нам адаптувати бухгалтерську систему 1С під наші потреби. І ми вже могли спокійно зайти в базу і перевірити, хто коли скільки і чого отримував. Потім ті ж друзі нам поставили електронну чергу. На той час таке диво було тільки в нас і в податковій. Потім поставили чековий апарат, коли людині на наступне відвідання видавався талончик, у якому кодом було зашифровано, що і скільки наступного разу він може отримати. Тобто, незважаючи на те, що зовні наш Центр на Фролівській виглядав, може, не надто презентабельним, це був високотехнологічний добре організований заклад. Найцікавіше, що зроблений він був на коліні і без копійки капіталовкладень.

Нам допомагали всі. Вдень у нас працювало до ста людей. Хтось мав свій постійний напрямок роботи, хтось мав більше часу, хтось приходив на кілька годин, на кілька днів.

Доньки

Допомагали друзі, допомагали рідні, діти допомагали. Старша, Настя, поки могла, наводила лад з документами – нудна, копітка праця, яку необхідно виконувати, бо треба звітувати. А Полінка пропадала на Фролівській усі вихідні й на канікулах. Її можна було поставити на будь-яку ділянку. Вона якось одразу перестрибнула з дитинства в доросле життя. 18 лютого 2014-го їй виповнилося 14. А в ніч на 19 лютого під Будинком профспілок загинув свекор моєї сестри, Володимир Кульчицький. Полька, дізнавшись про це, сказала: «У мене більше ніколи не буде дня народження».

Ну, і Варя, яка народилася в травні 2014-го, теж була весь час зі мною. З нею клопотів практично не було. Ну що: погодувала, поклала на мішок і вона спить. Одного разу ми її були загубили: завалили десь мішками й не помітили. Нічого: прокинулася, голос подала – відкопали.

Попри це мене весь цей час переслідував жах, що завтра щось станеться і ти не справишся. Що в один прекрасний момент не залишиться жодної людини, готової допомагати далі, а ті, хто потребує допомоги – вони нікуди не дінуться. Я дуже боялася зими, боялася холоду, боялася, що ми не прогудемо людей. Мабуть, давалися взнаки глибинні страхи наших предків – страх голоду і холоду. Але якось Всесвіт нам допомагав і за весь цей час практично не було ситуацій, коли ми не могли б допомогти.

Все це тривало десь років три, коли в цьому реально була гостра необхідність. А далі ми переформувалися. Дехто каже: «Ви закрилися». Ми не закрилися, ми про-

сто змінили формат роботи. Зараз Благодійний фонд «Свої» займається паліативною допомогою, доводячи, що навіть невиліковно хворі мають право на повноцінне проживання того часу, який їм відведено. Це наша сьогоднішня місія. Я знаю, що є організації, які досі збирають речі і роздають переселенцям. Але я не розумію, для чого це робити зараз? Для чого підтримувати в людях штучно створену безпорадність і виховувати з них споживачів, які самі не здатні про себе подбати? Це для мене питання.

Ні, в кожного з нас бувають важкі моменти в житті, коли ти сам не справляєшся і потрібна підтримка. Якесь криза: захворіли рідні, пішов чоловік, ти втратив роботу і не можеш знайти себе в нових реаліях. Але це все тимчасово, це не може бути постійно. Ми від самого початку бачили нашу місію в тому, щоб не годувати людей до кінця життя, а дати людям можливість функціонувати самостійно.

Леся Литвинова

1 серпня 2018 р. · 🌐

- Пусть уже нашу страну оставят в покое.
 - Кто?
 - Да все. Хочу обнести железным забором по периметру. И просто жить.
 - А жить как?
 - Просто жить. И не цепляй меня. С вашей образовательной реформой, с медицинской. Я злой. Вон за Майдан кого-то посадили? Пусть они сначала посадят. Пусть они хоть что-то сделают.
 - Слушай, возьми и что-то сделай. Работы же вокруг - непочатый край.
 - Э, нет. У меня куча проектов. Я свою работу хорошо делаю. А они пусть страну меняют.
 ... У меня нет сил объяснять что нет никаких абстрактных «их». И что удобнее всего говорить про «все вокруг козлы». Что те, кто пытаются что-то поменять, давно забыли что такое «у меня своя работа, а страну пусть меняют другие».
 Мне вообще иногда кажется, что я живу в какой-то альтернативной реальности. И, знаете, мне она нравится.
 В моей реальности люди за двое суток собирают почти 90 000 гривен, что б помочь начать лечиться человеку, которого в глаза не видели.
 В моей реальности на День Независимости народ собирается не на шашлыки, а на увлекательный квест «перевези большую семью с места на место за световой день»
 В моей реальности доктор пишет с отдыха, что соскучился за работой. И невыносимо вторую неделю бить баклуши на море, когда тут у нас дурдом.
 В моей реальности за сутки можно решить почти любую задачу. Стоит только поставить цель.
 В моей реальности люди, никогда раньше этого не умевшие, разбираются по необходимости в тонкостях законодательства, в поставках лекарств и нормах вырубки лесов.
 В моей реальности нет абстрактных «они». Есть конкретные «мы». И если что-то недоделано, недодумано, недоработано - это наша вина. Потому что каждый человек может влиять на происходящее. Каждый. Без исключения. Если хочет, конечно.

Переглянути переклад

Ігор Качмарський, Юлія Потапенко та ще 1,3 тис. 57 коментарів 253 поширення

Як приклад, розкажу про міжнародний досвід. Років два тому ми літали в Штати на запрошення Держдепу – була така поїздка для НГО. Там нам організували насичену програму, показали, як у них працює неурядовий сектор, як він взаємодіє з державою. І в рамках цієї програми ми познайомилися з колишнім мером Сан-Антоніо, на каденцію якого випав ураган «Катріна».

Він розповів, як йому довелося розрулювати ситуацію: «Прокидаюся я о 6-й ранку від дзвінка губернатора. І він мені каже: «У нас лихо-біда, стихійне лихо. Ви можете у себе прийняти біженців?». Кажу: «Звичайно, приймемо». – «А скільки ви можете прийняти?» – «Ну, скільки треба, стільки і приймемо». – «Ок, завтра до вас прилетить 20 тисяч, а далі будемо дивитися». І тут я прокинувся остаточно! Бо 20 тисяч – це приблизно кількість жителів самого Сан-Антоніо. І їх треба прийняти за одну добу!».

І він розповідав про свій досвід, як вони все це організували: де селити, чим годувати, як з ким про які послуги домовлялися. І коли під вечір все вже було готове, він поїхав на місце дивитися, як відбуватиметься розселення. «Ми під'їжджаємо, і я бачу вервечку машин із місцевими номерами, і я розумію, що підтяглися наші люди, які відгукнулися на чужу біду. І в мене сльози на очах від гордості за своє місто, за своїх співгромадян», - розчулено виголосив він.

А ми це все слухаємо – і регочемо. Він на нас коситься, але ми не можемо себе стримати. І я кажу йому: «Ви нас вибачте, у нас тут своя психотравма» - і починаю йому розповідати про те, як це все було організовано у нас. І другу половину зустрічі він сидів з відкритим ротом і слухав нас.

Під кінець я не стрималася і сказала йому: «Знаєте, якби у нас в 2014-му році в Києві був такий мер, як Ви, я б знімала кіно про те, що відбувається навколо, а не займалася облаштуванням біженців». А він відповів: «Знаєте, якби в мене під час урагану була б хоч одна така людина, як Ви, ми прийняли б не 20 тисяч, а 200».

До речі, він розповів, що коли у них хвиля біженців спала, коли всі прибулі у них були прийняті, розселені, їм була надана допомога, постало питання: а що з ними робити далі? І вони не стали їх годувати і утримувати тривалий час. Вони сказали: «Друзі, у вас є, умовно кажучи, чотири місяці. За цей час ви маєте прийняти рішення: лишаєтеся ви тут чи повертаєтеся додому? Якщо ви вирішите лишитися в Сан-Антоніо, ми протягом року будемо вам допомагати стати на ноги. А далі – ваші справи. За рік ви маєте зробити все, щоб освоїтися і почати повністю себе забезпечувати».

І це – правильно. Так має бути. Завдання волонтерів – допомогти людині адаптуватися в нових умовах, але не перетворювати її на побутового інваліда, який без волонтерів кроку ступити не може. Ми свою місію виконали. І кожен пішов далі займатися іншими справами. Поки що їх вистачає.

Від автора: ця розмова з Лесею Литвиновою записувалася в березні 2020 року. А в серпні вона народила іще одну донечку – Соломіюку. І через тиждень повернулася до роботи у БФ «Свої». У розпал пандемії COVID-19 фонд максимум зу-

Іванна Поровська

виконавчий директор ВГО «Крим з Україною»

Знаєте, що мені завжди подобалося в волонтерах? Позитив. У них завжди все добре. На будь-яке питання: «Не хвилюйтеся, дістанемо, зробимо». І нам справді все вдається. Ніколи не забуду, як потрібно було передати один препарат із Росії, бо він уже ніде більше не випускався, а кордони між Україною і Росією були вже перекриті. Нічого, знайшлася людина, яка його купила, передала в Німеччину, звідти його передали літаком в Україну, і ми о 6-й ранку вже стояли під реанімацією з цим препаратом. Ось це і є феномен волонтерства. І якщо по великому рахунку, то у нас пів країни досі волонтерить. Так чи інакше, хоч раз на рік, але долучаються до цього. Бо інакше не можна.

Я взагалі за освітою психолог. І все життя, скільки себе пам'ятаю, я комусь допомагала. До Майдану, як активна людина, котрій десь треба було себе реалізувати, допомагала безпритульним тваринам, допомагала дітям. Але це жодним чином не стосувалося медицини.

Коли побили студентів, ми із моїм чоловіком, Миколою Поровським, були у відпустці. А коли дізналися, що сталося, то спершу сподівалися, що воно врегулюється без нас — бо не може ж бути, щоб на такий кричущий злочин «Беркуту» не було відповідної реакції. Ми чекали, що вже зранку буде заява Президента, будуть відставки відповідальних за це осіб. А коли побачили, що нічого такого немає – вирішили їхати до Києва.

Уже в дорозі ми зрозуміли, що в країні щось сталося, відбулися якісь зрушення у свідомості людей. У Львівській області на автотрасі у нас зламалася машина, ми заїхали на СТО. Просимо автомайстра подивитися, а нам кажуть: «Ми не можемо, збираємося на Майдан, щось у вас там у Києві коїться». А ми: «Так ми теж на Майдан». Тоді майстер каже: «Покажіть, що там у вас?». Вони відремонтували наше авто і ми так двома машинами і поїхали до Києва.

Всі дні майдану Микола був у гущі подій. Я теж, коли був час, виходила на віче, але більше була вдома – у нашій квартирі на Печерську всі ці дні постійно ночували лікарі з Медичної сотні Майдану. І я готувала, прала, прибирала. Бо їм елементарні людські умови також були потрібні. Так я під час Майдану, фактично, вперше зіткнулася з медициною.

На Майдані я бачила гідність у очах тих, хто у морозні ночі стояв біля багатьох на барикадах, бачила гідність в очах жінок і дівчат, які довбали мерзлу бруківку і носили її до барикад, які відправляли своїх чоловіків у ніч на Майдан і плакали, бо за них було страшно.

17 лютого мій чоловік прийшов додому після тижня на Майдані, в одязі, просяклому димом і гірчичним газом міліцейських гранат, та щойно заснув у теплі – як почула із телевізора повідомлення що міліція розпочала зачистку Майдану і я його розбудила словами: «Вставай, щойно по телевізору сказали, що на Майдані наших убивають... Тобі треба йти»... І тут же, плачучи, кажу: «А може б ти не йшов?» Він підвівся одягся й пішов – бо це була гідність! І я розумію інших жінок, які так само зі сльозами благословляли своїх чоловіків. Бо як потім поважати чоловіка, котрий спить удома тоді, коли інші боронять свободу?..

А далі Микола в серпні 2014-го пішов добровольцем до Збройних Сил України. Він ще з березня добивався мобілізації на фронт, але його не хотіли брати – бо мав 58 років, непризвний вік для служби. А в серпні таки взяли – спершу офіцером до 44-ї артбригади, а потім перевели до 3-го полку спецназу, який захищав Донецький аеропорт.

І от, коли я лишилася сама, я відчула гостру потребу щось робити. І чомусь страшенно захотілося піти в госпіталь. Я не можу сказати, чому, але я пішла. І потрапила у відділення нейрохірургії. Коли я побачила там молодих хлопців, у одного з яких не було частини черепа, в іншого – пошкодження хребта, в третього – складний перелом ноги чи немає руки – в мені щось змінилося.

Звідти я вийшла іншою. Дивлюся за паркан – люди ходять, наче нічого не сталося: там – кульки, там – білборди, бо готуються до виборів. Це було як два паралельні світи. І я зрозуміла, що я маю сюди приходити і бути поряд із цими хлопцями.

І я почала ходити до госпіталю регулярно. Скажу чесно: мені тоді було простіше спілкуватися з цими хлопцями, ніж із деякими своїми друзями із того паралельного, «мирного» життя. Я не розуміла тих, хто намагався закривати очі на війну, не бачити, що відбувається з Україною. Дуже багато знайомих людей відійшли від мене тоді. А от із хлопцями в госпіталі навпаки, було дуже легко спілкуватися, незважаючи на їхній стан і важкий період. Ми були на одній хвилі.

Поранені військові намагалися брати наді мною опіку. Заходиш в палату, вони до тебе: «Ти сьогодні щось їла?» – «Їла, хлопці, дякую!» – «Нічого не знаємо, якщо не візьмеш сливку – з палати не випустимо». Жартували, сміялися. А один поранений

Київський госпіталь. З волонтером Олексієм Долею

після виписки дав мені потримати пакет із смаженим гусаком, який привезла дружина, і втік. Ну я на другий день розігріла цього гусака – і принесла назад у відділення. Їли всією палатою. Іноді було так, що то цукерку знаходила в кишені, чи яблуко. Але намагаюся від поранених ніяких дарунків не брати. То, все-таки їхнє. Я вдома, я киянка, я собі куплю. А то – їхнє.

Звісно, були й ті, що не дуже хотіли спілкуватися, бувало по-всякому. Ми не нав'язувалися: не хочеш говорити – твоя справа. Але шукали підходи. Пам'ятаю одного пораненого, який ні з ким не хотів говорити, хоча видно було, що він страждає. Доки до них у палату не прийшов священик, і він не звернувся до святого отця із питанням: «Я вбив людину. Так, я вбив ворога, але я вбив людину – як мені далі з цим жити?». Вони довго говорили удвох, священик намагався йому пояснити, що, якщо ти захищаєш себе, свою родину, свою землю – це не вбивство і тут гріха немає. І на другий день хлопця як підмінили: він усміхався, спілкувався з усіма, жартував. Тобто, у нього спав камінь з душі і він повернувся до світу.

У перші місяці війни в госпіталі було багато волонтерів. Київ наче прокинувся і у багатьох жінок ожило материнське прагнення потурбуватися і нагодувати поранених. Люди пекли-варили і все це несли в госпіталь, щоб потішити хлопців домашненьким. Я потім спілкувалася з лікарями, і вони сказали, що найбільше, чого вони боялися тоді – це щоб хтось не приніс отруєної їжі. Бо люди всякі могли бути. Ми чули вже в той час і про банку з медом, у яку підклали вибухівку, і про вибухи в Харкові та Одесі. Тому це справді могло статися. Але, слава Богу, не було жодного випадку навіть елементарного харчового отруєння. А це – 1300 місць. Все було від щирого серця.

Ще хочеться відзначити керівництво госпіталю, які взяли на себе відповідальність і таки допустили до себе волонтерів (а могли ж і заборонити, бо це ж, формаль-

но, військова частина, режимний об'єкт, а тут стільки випадкових людей, далеких від медицини), організували нас, створили свій внутрішній реєстр волонтерів.

Я почала з того, що збирала серед знайомих гроші і йшла в аптеку, купувала хлопцям ліки. Більше приходила у відділення гнійної хірургії, де були найважчі. Питала що кому треба, підходила до медсестер, питалася в них, а тоді зі списком необхідних ліків ішла до найближчої аптеки – отут, поряд, на Лесі Українки. Брала все, що треба. А треба було багато. Восени 2014 року у госпіталі практично не було знеболюючих препаратів, як не було і найнеобхідніших для поранених ліків. Просто бюджет не був розрахований на таку кількість поранених і на такі потреби. І я взялася вирішувати цю проблему.

А як інакше? Я не могла чути, як хлопці кричать від болю. У мене був випадок, коли я прийшла до одного пораненого, якраз після операції, а він, завжди такий доброзичливий, раптом з порога каже: «Іванко, вийди». Я не встигаю закрити двері, як чую звідти дикий крик. Йому все болить, а він не хоче, щоб сторонні це бачили. Як можна було це залишити?

Спочатку я розраховувала на власні кошти і на те, що вдавалось зібрати серед знайомих. Скажу чесно: Микола, коли ішов на фронт, залишив удома трохи грошей на випадок того, якщо раптом із ним щось станеться, то щоб нам із донькою було за що жити певний час. І я почала ці гроші брати на ліки, аби допомогти хлопцям. До речі, багато моїх знайомих саме так починали своє волонтерство.

Спохопилася, коли гроші відкладені «на чорний день» майже закінчилися. Але я подумала, що все одно отримаю від чоловіка «по шапці», чи залишиться щось, чи ні...

Коли власні гроші на волонтерство закінчилися, я почала смикати друзів і знайомих. І тут пішла перевірка на справжність. Багато хто одноразово допомагав, а багато хто відмовлявся. А потім мені друзі підказали звернутися до всіх небайдужих, ми почали писати, виставляти інформацію в соцмережі. Я свою першу банківську картку відкрила волонтерську. Бо до того не було такої потреби. Звіти про використання коштів – скільки кому і на які потреби чи ліки – публікувала в інтернеті.

І люди відгукнулися. З'явилася довіра до мене і до справи, яку роблю. І це була колосальна підтримка – і матеріальна, і моральна. При чому, відгукувалися найрізноманітніші люди. Був навіть один випадок, коли ми збирали кошти на випарювач севофлюрана. Це такий препарат, який при операціях дозволяє робити наркоз із менш шкідливим впливом на серце. Ми довго шукали в Німеччині, в Італії, знайшли за найнижчою ціною, але на це все одно потрібно було зібрати чималу суму в євро. І от на чергове поширення інформації в соцмережах мені приходило повідомлення від незнайомої жінки: хочу, мовляв, з вами зустрітися, привезу кошти.

Ну, я очікувала, що привезуть 100 чи 200 доларів – це теж чимала пожертва для пересічної людини. Кажу: приїжджайте, я зараз вийду. І от стою я біля будинку, до

Ivanna Porovska

5 грудня 2019 р. · 🌐

- Дитинко, візьми, будь-ласка!
Ми стояли перед входом в госпіталь, і "дитинка" за 180 см зросту, поморожений, весь в рубцях і осколках розгублено дивився на маленьку, худеньку бабусю, що притягувалася йому 40 гривень.
- Розумію, мало, але в мене більше нема.
Вона сама була розгублена. І їй було незручно, все намагалась йому всунути в руку гроші.
- Ваня!!!
"Дитинка" це майже викрикнув.
- Ваня, поговори з нею три хвилини. Ви почекайте, не йдіть!
"Дитинка" побіг в госпіталь.
- Дякую Вам! Хороша погода...
- А куди він?
Якби я знала куди він...
А він прибіг назад. Тримаючи в руках банани і апельсини, захопивши йогурт і печиво, а ще, чогось, пів палки ковбаси.
- От візьміть, ну будь-ласка, у нас пропаде.
І так само, як раніше вона, він тикав тим пакуночком їй в руку.
Потім вони сперечалися, обнімалися, бажали один одному здоров'я. Він пішов в госпіталь з грошима і пів палкою ковбаси, яку вона категорично відмовилась брати. А бабуся пішла з фруктами. Це був п'ятнадцятий рік. Сьогодні День волонтера. У нас сталось так, що всі порядні люди - волонтери. Кожен на своїй ниві. Вітаю Вас, небайдужі!

Наталка Позняк та ще 709

131 коментар 147 поширень

мене під'їжджає крутий джип, із нього виходить доглянута стильна жінка – і дає мені 1000 доларів і ще там якась сума була в гривнях. Я стою ошелешена посеред вулиці з цими грошима в руках і кажу: «А ви не боїтеся, що я якась шахрайка? Може, я розписку Вам напишу?». А вона сміється: «Не боюся. Ви на себе в дзеркало гляньте – яка Ви шахрайка?». Потім я дізналася, що це була одна з керуючих Київського фармзаводу на Борщагівці. І вона потім нам ще не раз допомагала.

Взагалі, хочу сказати, що українці – дуже довірливі. Але вони настільки і чуйні! Вони так хочуть допомогти! Коли я приїхала до чоловіка в Кропивницький, де був дислокований його полк, то також перезнайомилася із місцевими волонтерами. І там при мені бабуся принесла волонтерам 5 грн із пенсії 1100 грн. Ми не стрималися, пішли на базар, скупилися їй картоплі, ще чогось, занесли додому. Іншого разу біля госпітала була свідком того, що бабуся підійшла до пораненого і дала йому 50 грн. Він спочатку відмовлявся. А потім побіг у палату, згріб усе, що йому поприносили, і відніс тій бабусі. Я стояла і не могла стримати сліз.

Мені свого часу дуже довго допомагала жінка, у якої в самої була хвора дитина. Я сварилася, казала: «Про, не здумай мені ці гроші давати! Я в тебе їх не візьму». А потім дивлюсь на картку – приходять.

У мене серед добродійників був полковник армії з ампутованою ногою. Я написала в мережу, що потрібна допомога, дивлюся – від нього переказ прийшов. Дзвоню, кажу: «Як хочеш, я тобі їх назад пересилаю». А він: «Не повертай, дай я зроблю добру справу».

Із часом почала змінюватися спеціалізація. 2014-2015 роки реально були найважчими. У 2015-му році відбулося покращення у забезпеченні поранених необхідними ліками і ми вже почали закривати якісь окремі пункти: базові препарати вже були, але була низка ліків, які не йшли на закупівлю – той же дексалгін (він і зараз не закуповується). 2016-й рік був переломним. У нас тоді вивільнилися кошти і ми почали звертати увагу на онкохворих військових, почали більше їм допомагати. Тут же теж своя проблема. У військовій медицині не було програми лікування онкохворих. Тобто, якщо ти в армії отримав цей діагноз, то тебе комісують і пропонують стати в загальну чергу і лікуватися на загальних підставах.

Тоді ж почалась велика допомога з української діаспори. Через мене пішла допомога з Німеччини, Франції, Італії. Вони відправляли пелюшки, памперси – це наче б дрібниці, але це дозволяло зекономити кошти госпіталю, він міг закупити більше препаратів, а ми могли більше допомогти в інших напрямках. Одного разу приїхав повний мікроавтобус, до верху забитий потрібними медичними розходниками.

Потім прийшла пропозиція відправити поранених на лікування та реабілітацію в Ригу. Спочатку через латвійський фонд, а потім про це на державному рівні домо-

Євген Перебийніс та Іван Прус в аеропорту Риги

вився тодішній Надзвичайний і повноважний посол України в Латвії Євген Перебийніс. Він же особисто зустрічав і супроводжував наших поранених. І працівники посольства до цього підключилися: відвідували хлопців, носили їсти, возили на екскурсії.

Коли ми відправляли на лікування в Латвію, то дуже переживали, щоб не було якихось ексцесів. Найбільше, чого боялися – це, щоб приїхавши героями, вони не проявили себе з якогось іншого боку. Але, слава Богу, все пройшло якнайкраще. Хоча це був ще той екстрим.

Останнім в екстремному порядку оформляли Івана Пруса з Рівненщини. Приходжу до нього із документами, а він: «Я не поїду». Кажу йому: «Зараз буде насильство». Бо в нього на нозі були перебиті нерви, потрібно було їх зшивати, і в Латвії були готові зробити таку операцію. А він: «Я не поїду». Таки умовила. А тепер цей же Іван, у якого була перспектива все життя ходити на милицях, повернувся додому, працює лісником і щодня проходить по 30 кілометрів. І от, згадуючи такі історії, ти розумієш, що всі твої зусилля не марні.

А ще за цей час волонтерства у мене окрім рідної доньки з'явився названий син. Він із Донецька, звати Ігор, не буду називати його прізвища. Коли там все почалося, його мама стала на бік Росії, вітчим пішов у ополчення ДНР, а він викрав у мами свій паспорт, позичив у друзів 200 грн і приїхав до Києва захищати Україну. Моя донька познайомилася з ним в соцмережах і привела до нас у дім із проханням допомогти йому з одягом і спорядженням та влаштувати в якийсь із добровольчих батальйонів.

Ми подивилися на нього – 18 років, ще зовсім дитя, але є бажання захищати Україну. Ми спорядили його, а він домовився, що його візьмуть на вишкіл у добробат «Азов». І він пішов воювати.

А через деякий час Ігор дзвонить до мене з таким проханням: «А можна я ваш телефон і адресу залишу на випадок, якщо зі мною щось трапиться, щоб ви знали, де мене поховать».

Часто даю собі слово, що от – доведу того чи іншого пораненого воїна до виписки – і все. Але, як сказав мені один мій підопічний: «Іванко, я вас знаю з 2014-го року, і кожного року ви закриваєтеся. Випийте кави – і заспокойтеся».

Я почула це, кажу йому: «Звичайно, давай нашу адресу», а сама не можу стримати сльози. Чоловік взяв тоді слухавку (він наступного дня теж вже йшов до війська) і каже: «Ігоре – знай, ти нам як рідний син. Воюй гідно і пам'ятай: загинеш – поховаємо з почестями, покалічать – доглянемо, поранять – вилікуємо».

І от така ситуація. Наш Ігор воює за Україну, в Донецьк він повернутися не може, квартири в нього немає, рідні від нього відвернулися. Ми так радіємо, коли він приїжджає до нас у відпустку. І так він, фактично, став нашим сином. Тепер він, коли ротація чи відпустка, живе у нашій квартирі. Відновив навчання: вчився в Донецькому університеті, зараз перевівся в Острозьку академію. Так що в мене тепер є друга дитина. Я спочатку, придивлялася до нього, а тепер уже часом і виховувати беруся. А що, мама – так мама. І це теж уже, свого роду, волонтерство.

Допомога прибула!

Зараз у волонтерстві залишилися одиниці із тих хто волонтерів на початку війни. Та й потреба у волонтерах зараз набагато менша, ніж у 2014-му. За великим рахунком, Київський госпіталь на сьогоднішній день спроможний і сам закрити усі базові потреби поранених. Я, наприклад, вже пів-року не збираю грошей на ліки пораненим. Я роблю збірку коштів лише тоді, коли є цільові потреби, і то намагаюся просити лише на те, що справді потрібно. Великою мірою мені допомагає греко-католицька громада з Ляйпціга.

Але є багато справ, де без волонтерів все одно не обійтись. Є онкохворі військові, є інваліди війни, є діти загиблих бійців. Та й самі волонтери нікуди не дінуться – це вже стиль життя.

Але волонтерська допомога має бути розумною. Часто ми робимо медвежу послугу, допомагаючи швидко і безкоштовно. Бо, з одного боку, люди до цього звикають і перестають навіть шукати інші можливості: а нащо напружатися, адже простіше сказати волонтерам і вони все зроблять за тих, кому це за посадою належить робити. З іншого боку – якщо давати все безкоштовно і без обліку, то виникає спокуса ці ліки кудись списати і привласнити кошти. Тому я намагаюся усю допомогу давати через акти прийому-передачі. А щодо пиріжків чи домашніх смаколиків то має бути здоровий глузд. Бо якщо боєць з пораненням ноги за час лікування з 70 до 100 кг гладшає – як він стане на ноги?

Тому у мене є золоте правило: не кидатися стрімголов на допомогу (крім справді екстренних випадків), а осмислити проблему і відкласти рішення на завтра. І знаєте, на ранок вирішення багатьох питань уявляються уже зовсім по-іншому, як у перші хвилини.

А загалом волонтерство, як явище, існує у всьому світі – і це не професія, а стан душі. Я хотіла б, щоб у нас в Україні воно було більш об'єднаним, щоб між волонтерами було менше сварок і розборок. Думаю, що коли доживу до старості – буду сидіти із іншими бабцями-волонтерками і в'язати шкарпетки. Або ходити й допомагати діткам. А чому ні?

Олена Сотничек

туристичний менеджер, засновниця волонтерського проєкту «Кримничка добра»

«Я здавна займалася волонтерством і зрозуміла: людям треба не тільки допомогти збирати кошти, а й дати їм можливість відчутти, що вони потрібні суспільству, що вони є його частиною і можуть самостійно утримувати себе. Це половина успіху в лікуванні – повірити у власні сили».

До волонтерства мене з дитинства заохотили батьки. Вони 14 років доглядали самотню бабусю, яка жила поряд з нами, за стінкою. Десь із 9 років я теж почала заходити до неї після школи: подати щось, принести, погодувати її. Мама залишала їй котлети, сирок, я навчилася робити пюре. З нею я пройшла і свій перший досвід лікування, бо бабуся іноді намагалася сама встати, падала і билася, і батьки по телефону консультували мене, як правильно обробляти рани. А одного разу, коли мені було років 12, мені довелося її гасити: десь від конфорки загорівся одяг, я приходжу, а бабуся горить. Це був ще той екстрім, але я її врятувала.

А ще я в глибині душі завжди відчувала покликання допомагати хворим, дітям, дітям з інвалідністю. У мене самої в дитинстві була інвалідність. Я народилася після Чорнобиля, і в мене були проблеми з м'язами: чи то ДЦП, чи то тетрапарез. Плюс було якесь незрозуміле утворення, яке лікарі на 2-му тижні мого життя випалювали рідким азотом. І це, мабуть, мене врятувало, бо у нас у селі в одного хлопчика така ж пухлина почала рости, і він помер. А мені Господь дав життя. А тетрапарез тато пізніше з допомогою масажів, порад медсестри та народної медицини практично вилікував.

До того ж, допомога іншим – це був мій шлях до Бога. Я виростала у дуже віруючій родині. Дідусь у мене був істориком, бабуся – вчителем хімії, і вони нас завжди навчали творити добро й допомагати людям. Років у 14 я познайомилася з групою молодіжного хору й оркестру, і в них був напрямок християнського служіння. І ми з ними їздили, допомагали діткам з інтернату, діткам вулиці. Потім ми влаштовували поїздки до них у гості з різними виставами, іграми. Ми навіть їздили в Тернопільську область, у нас був табір, де ми з цими дітками жили, допомагали їм повірити в себе і у свої можливості.

Коли почався Майдан, я якось само собою опинилася біля медиків, допомагаючи знайти потрібні ліки: шукала по лікарняних аптеках, продзвонювала склади, зв'язувалася з діаспорою.

А коли ми з мамою почули про окупацію Криму і про те, що звідти їдуть люди, ми зібрали торбу речей дитячих, їжу, іграшки, подушки. І принесли це в Будинок офіцерів, де на той час був організований кримський штаб. Там ми познайомилися з паном Миколою, і я взялася їм допомагати: координувала дії, розміщувала інформацію в інтернеті про різні потреби, шукала контакти, зводила людей.

А далі почалася мобілізація хлопців в АТО. І я наткнулася в інтернеті на інформацію, що мама моєї однокласниці шукає інформацію про кровоспинні: які є назви, як ними користуватися, чи це не зашкодить і де його шукати? Я тоді вже знала, що одна моя знайома з нашої християнської общини почала займатися волонтерством. Я написала їй і запитала про ці засоби. А вони запросили мене до себе, сказавши, що якраз отримали безкоштовно кровоспинні з Америки: джгути, «целокс», бинти.

Мені тоді дали цілий набір таких засобів: джгути, «целокс», спеціальні серветки, розповіли, як цим користуватися, яка є техніка безпеки, що не можна робити. І ми все це відправили хлопцям, ще щось докупили самі. За кілька днів приходить лист із подякою за оперативність і за допомогу. Хлопці зізналися, що чекали хоч щось, а тут прийшла передача із кровоспинними аж із Америки. І одразу ж в листі було питання: «А може у вас іще джгути є? Бо наші тріскаються і розпадаються».

Я – знову до Іри: «Може маєш джгути?». Вона мені каже, що американські закінчилися, але є кілька ящиків наших, якісних, від «Укргуми». Я перепитала хлопців, чи підійдуть – і відіслала.

Потім мені ще замовили тактичні окуляри. І, як Бог підвів: знайшовся один священник, отець Андрій, який передав кошти, на Львівщині я знайшла більш-менш якісні окуляри за прийнятною ціною, які захищали від дрібних осколків. І так почалося моє волонтерське паломництво.

Спочатку ми з друзями займалися забезпеченням передової. До мене долучилися колеги із компанії МАУ, з якими я до цього тісно співпрацювала у сфері туризму. Наш волонтерський осередок відправляв хлопцям то «тушняк», то бушлати, то кирзові чоботи. Ніколи не забуду, як ми знайшли важезні гумові костюми від старого хімзахисту. Боже, вони так смерділи, що засмерділи всю хату. До речі, довгий час усі

вважали, що я з Полтави, бо я активно допомагала підрозділу МВС «Полтава», які не мали постачання.

Паралельно мені стали передавати речі: теплий одяг, взуття, шкарпетки. Ми це відсилали військовим, переважно – хлопцям, які ремонтували машини, бо їм часто доводилося перевдягатися. Пішли й дитячі речі – для родин загиблих і тих, хто зник безвісти. Знайома, яка займалася полоненими і безвісти зниклими, довірила мені списки цих родин і я підтримувала з ними контакти. Я вже не пам'ятаю, скільки тонн допомоги ми їм відправили. На свята намагалися виконувати дитячі бажання. Нас підтримувала діаспора з Німеччини, з Ізраїлю. У нас тоді в команді з'явилася дівчина – дружина військового, яка взяла це на себе. У неї вдома був гараж, вона перетворила його на склад для одягу і взуття, і я всіх, у кого були потреби, скеровувала до неї.

А потім я почала допомагати пораненим із протезуванням. Перший поранений – це було Дебальцеве – Саша з батальйону «Полтава». Таня Дарда теж підключилася: скрізь обходила, позбирала усі довідки і Саша став першим, кого протезували за кордоном за державний кошт.

Якось так цей волонтерський рух і закручувався: з'являлася інформація, люди відгукувалися, друзі-знайомі стали долучатися. Якись бізнесмени приходили, казали, що ми вам довіряємо, ми дамо вам гроші, а ви там купіть хлопцям, що їм треба. Звичайно, ми робили звіти, але чесність і довіра була визначальними, усі гуртувалися навколо справи.

Пізніше я прийшла в шпиталь і познайомилася з «Волонтерською сотнею». І почала допомагати їм: в інтернеті сконтактувала наших медичних волонтерів з діаспорою, і коли приходили запити, я кидала друзям інформацію, де знайти потрібні ліки. У мене виходило згуртувати людей і скерувати їх у правильному напрямку. Була ще епопея з норадреналіном, якого в Україні не було – нам громади Німеччини, і Польщі, і Франції допомагали його діставати, щоб забезпечити поранених. І, до речі, ми з Ульяною Супрун таки добилися його перереєстрації в Україні, і цей препарат вже почали видавати безкоштовно у військових шпиталях – це велике досягнення.

Власне, шпиталь мене і підштовхнув до ідеї, як допомогти людям відчутти власні сили. У шпиталі я часто зустрічала хлопців, які щось робили своїми руками. Знаєте, коли лікуєшся, то в тебе одразу з'являється купа вільного часу, який хочеться чимось заповнити. І хлопці почали плести браслети, вишивати, малювати, щось майструвати. Це була своєрідна арт-терапія.

А ще ми провідували діток, які лікувалися в онкоцентрі. І там я одного разу познайомилася із маленьким хлопчиком, чотирирічним Андрійком Семилітом із Черкаса, який із шкарпеток майстрував сніговичків. Ми вирішили виставити його фото в соцмережі і запропонували людям купити цих сніговичків за символічну ціну, щоб

допомогти хлопчику зібрати гроші на лікування. А йому потрібна була операція в Білорусі, і там була сума більше 50 тисяч доларів, яка для його родини була фантастичною. Вони вже навіть збиралися квартиру продавати, щоб лікувати сина. І несподівано ця ідея отримала величезний резонанс. Всі відгукнулися, були сотні коментарів і перепостів, пішли газетні публікації. І буквально за кілька днів необхідна сума була зібрана. До речі, той хлопчик вилікувався і зараз ходить до школи.

Це нас надихнуло.

Ми зрозуміли, що для реабілітації важливими є не тільки кошти, але й слова підтримки і побажань здоров'я, які незнайомі люди сотнями писали хлопчику. І я вирішила відкрити в інтернеті таку сторінку, де можна було б виставляти подібні вироби і де був би зворотній зв'язок.

Так з'явилася ідея «Крамнички добра» – коли хвора людина чи хтось із родичів має можливість щось зробити своїми руками і продати це, заробивши таким чином на лікування. Бо, спілкуючись із хворими та пораненими, я відчувала, що людина почувається впевненіше, якщо їй дати не рибу, а вудочку.

А невдовзі мені зателефонувала подруга моєї мами, яка є керівником ІТ-

компанії в Америці, і, почувши мою ідею, запропонувала допомогти із сайтом. Вона мені підказала, як що зробити, і я взялася адмініструвати цю сторінку, назвавши її «Крамничка добра».

Першим, з кого почалася наша «Крамничка», став Ігор Лугина із Сумщини. Хлопець у 18 років, практично просто з Майдану в одній із перших хвиль мобілізації вирушив у зону АТО. У січні 2017-го на Світлодарській дузі поблизу Дебальцевого отримав тяжке поранення: снайперська куля пройшла між пластинами бронезилета, зачепивши хребет, коли він із бійцями рив окопи. Лікарі йому сказали, що він ніколи більше не стане з інвалідного візка.

У Ігоря були великі пролежні, він не міг встати, а в нього до того ж у цей час народився син. Почалася депресія. А я знала, що він вишиває бісером картини. Я ледь випросила в нього одне фото, і то воно було не найкращої якості. Але я все ж написала про нього пост і про те, що у нас з'явилася така платформа. Нас одразу підтримала волонтерка Оленка Макарчук – письменниця, редакторка й упорядниця, яка збирила книжки своїх друзів-письменників і виставила їх на аукціон на підтримку Ігоря. І люди почали йому писати, який він молодець, що вони вірять у нього, бажати одужання, щоб бути для сина гідним прикладом, дякували, що зберіг для них Україну. Там дуже багато було відгуків. І Ігор почав оживати, за деякий час виписався з лікарні, повернувся в родину, взявся за улюблену справу. Він потім прислав нам інші фото своїх картин, ми їх теж виставили. І так все закрутилося.

Ми спочатку думали, що ТМ «Крамничка добра» буде орієнтуватися лише на реабілітацію поранених. Коли ж усе почалося, нам стали писати хлопці з фронту, що вони теж роблять різні цікаві речі і готові їх виставляти. Але разом з тим, почали писати онкохворі, що їм

Ярмарок «Крамнички добра»

треба допомога і в них теж є що показати. А потім ще додалися і мами діток з інвалідністю, яким так само нелегко. І зараз нам пропонують свої вироби небайдужі люди з усієї України та з-за кордону; купують ці лоти також небайдужі люди з різних куточків світу. Ми лише за останній рік відправили більше 10 посилок у 10 різних країн. Дуже користуються попитом наші медові суміші, футболки цікаві. Взагалі, речі hand-made притягують багатьох, бо вони унікальні, оскільки існують лише в одному примірнику. І завжди буде попит на такі речі, які зроблені з любов'ю і приносять користь.

А ще у нас відкрилася лінія аукціонів. І коли з'являється якась потреба, різні майстри виставляють свої речі, щоб допомогти людям. Таким чином нам пощастило допомогти багатьом хворим дітям.

Але не все так просто. На початках, коли ми почали писати короткі історії про наших воїнів, які «працюють» у проєкті та про їхні родини, люди почали коментувати та «лайкати» ці історії. І в оди день сторінку «Крамнички» атакували невідомі, видалили всі статті, потім «злетів» основний допис про проєкт. Ми кілька тижнів переписувалися зі службою підтримки «Фейсбука», доки всі дописи не були повернуті на сторінку.

Проєкт живе завдяки зусиллям нашої волонтерської команди: хтось допомагає фотографувати роботи, робить фотосесії, хтось пише тексти, поширює їх в соцмережах. Зараз одна дівчина загорілася нашими справами і взялася підключати бізнесменів, розповідати їм про нашу «Крамничку добра», про соціальну відповідальність.

У Європі соціальна відповідальність становить 98%, і це підвищує популярність продукту підприємства. І нам треба до цього йти.

Ігор Лугина

Зараз підопічних у нас багато. Часом не вистачає рук, щоб усе це оперативно виставити, адмініструвати, але стараємося. У мене є ідея зробити це як платформу, яка працюватиме як звичайний market place, але це буде інклюзивний market place, платформа для соціальних підприємців. Бо люди з інвалідністю уже реєструються як ФОП, відкривають свої мануфактури, кафешки. Дуже хотілося б, щоб, за досвідом інших країн, можна було б відкрити у нас для людей з інвалідністю безкоштовні курси з різних напрямків. І наш проєкт «Крамничка добра» посів перше місце в топі 100 найкращих соціальних проєктів.

Звичайно, буває вигорання. У волонтерів – особливо, бо ти дуже викладаєшся, а віддача буває не завжди. Мене дуже підкосило, коли люди, з якими я починала «Крамничку добра», виявилися не зовсім порядними і вкрали у мене мою сторінку. Я навіть хотіла все закрити. І тут мені телефонує Ігор Лугина і розповідає, що він зараз на вулиці, гуляє з малим, але ось прочитав, що в Києві проходить марафон на 6 кілометрів на візках, і він хоче туди записатися. Я одразу: «Куди записатися? А що лікар скаже?». А він потім дзвонить і каже: «Я радився з лікарем. Він дозволив». І це була така радість! Того разу в нього щось не вийшло, але він почав тренуватися. І зараз він триразовий уже чемпіон, займається спортом і не думає про депресію. В ньому прокинулася така сила духу! І от, дивлячись на таких людей, я зрозуміла, що я просто не маю права опускати руки.

Нагорода

Юля, яка допомогла мені створити цей сайт, зробила іншу сторінку. І люди почали звертатися, підтримувати, просити розмістити інформацію і про них. Писали, що, якщо хлопці ідуть в бій, то й ми не маємо права здаватися. І це насправді підтримує – відчуття, що ти робиш добру справу, що ти комусь потрібен. А ще – допомагають психологічні тренінги та улюблена справа. Тому я іноді виринаю із волонтерства і займаюся туризмом: організую паломницькі поїздки для православної церкви України після прийняття Томоса.

А різних історій, коли «Крамичка добра» допомогла людям повірити в диво, безліч. І часто ми самі стаємо творцями цього дива.

Була історія, коли одна дівчинка збирала кошти на лікування пухлини, але згодом виявилось, що в неї доброякісна пухлина, і тоді вона всі ці кошти передала синові нашого волонтера, у якого так само виявили пухлину. Тоді і військові підключилися, і волонтери, і хлопчика встигли прооперувати в Туреччині і все в нього добре.

Іноді доводиться просто рятувати життя. Пам'ятаю, нам подзвонили з Ужгорода з благанням про допомогу, бо хлопчику було погано, а лікарі не могли встановити діагноз. І ми підключили свої контакти, задіяли медичну авіацію і того хлопчика терміново доправили в «Охмадит». І справді, там виявилось, що в Ужгороді лікарі запустили хворобу і стан уже був критичний, але його вдалося врятувати.

Один із останніх випадків – Таня Шиманська, яка сама була військовим волонтером, допомагала зі своєї пенсії – вона була 15 років на діалізі і під час операції в неї виявили вроджений порок серця. Операція ще й на серці коштувала 59 тисяч доларів і вона повернулася в Україну, не вірячи, що щось можна зробити. Але ми підключилися, почали організовувати аукціони, люди почали книги передавати, її дочка почала пекти печиво і теж виставляти на продаж. Сама Таня робила прикраси. І ми таки зібрали цю суму. І зараз Таня повернулася після операції в Україну. Лікарі, побачивши її, сказали, що це диво. А її донька, яка весь цей час не могла думати про одруження, бо весь час піклувалася про маму, сказала Тані, що вони з її хлопцем нарешті подали заяву.

І коли ти чуєш такі історії, коли ти розумієш, що твої зусилля десь подарували шанс, десь створили диво – це надає сили. Шкода, що у нас це дещо нівелюється, що пішла хвиля дискредитації і військових, і волонтерів, і церкви. Але ми вже не можемо здаватися чи опускати руки, бо надто великий шлях пройдено.

Тамара Горіха Зерня

волонтерка, письменниця, перекладачка,
авторка книжки «Доця»

У мене особисто в 2014 році навіть не стояло питання – робити щось чи не робити для України? Я напевно провалилася б крізь землю, якби знала, що в моїй країні війна, а я нічого не роблю. У мене тоді була одна думка: «А як я дивитимуся в очі своїм дітям, коли вони спитають: «А що ти робила, коли була війна?»».

Я до Майдану (та й зараз також) була перекладачкою, мала свою нішу і свою аудиторію і, в принципі, була задоволена життям. У мене було абсолютно спокійне унормоване життя, і, напевне, як багато людей, я не одразу відчула і зрозуміла, що те, що почалося в країні – це війна, і що вона – надовго. Усі сподівалися, що це якесь непорозуміння, і воно швидко закінчиться.

А потім у Києві з'явилися перші поранені. І я, як багато киян, почала ходити в шпиталь, щоб підтримати наших бійців, допомогти їм. Ми приносили їжу, одяг, ліки. І вже тоді я звернула увагу, як багато було хлопців із травмами очей. Там такі були – кожен третій, якщо не кожен другий. Ми почали цікавитися, в чому річ, і з'ясували, що на той час в оснащенні військових ЗСУ не було тактичних окулярів. А в мене самої поганий зір, і я уявила, що це таке – втрата ока, втрата зору. Я спочатку пройшлася по воєнторгах, поцікавилася, що у них є. Знайшла тактичні маски, які тоді коштували по 800 грн.

І тут стали в нагоді мої професійні контакти. Я багато займалася перекладами документів для митниці, бізнесових паперів, і в мене з'явилося відчуття, що десь має бути місце, де такі окуляри й маски можна купити дешевше. Я закинула інформацію на форуми, і мені сказали, що можна купити в США дуже дешево, бо Американські Збройні Сили якраз виводять свій контингент проводять розпродаж майна, яке було у використанні. Це у них така практика і вони будуть організовувати ліквідаційний аукціон.

І я познаходила такі аукціони, подивилася, що в Америці справді існує така практика, що вони по 1000 – по 2000 штук за раз продають партіями. І продають дуже дешево – по-перше, це вже вживане, а по-друге, їх переважно викуповують будівельні компанії чи для страйкболу, але надто великого попиту там немає. Я одразу зареєструвалася на цих аукціонах і виграла кілька партій. Потім виникли певні технічні труднощі, бо треба було зайти людину, яка поїде на ці технічні склади (а вони були десь посеред пустелі Невада), забере товар і передасть перевізнику, який доставляв товари з Америки – ми домовилися, щоб його пропускали без розмитнення, як гуманітарний вантаж. І я списалася з діаспорою, і зайшла такого чоловіка, він усе зробив – поїхав, забрав, передав. Я йому оплатила лише бензин і десь порядку 100 доларів заплатила за послуги.

Перші гроші були свої. Я перед війною якраз купила квартиру в Києві і в мене була відкладена певна сума на ремонт. І, коли я зрозуміла, що в країні – війна, і це – надовго, у мене просто вибору не лишилося. У мене було два шляхи: або боротися за свою країну, або забирати дітей і виїжджати з країни. І я порахувала, що відкладених грошей мені вистачить максимум на рік на оренду житла у тій же найближчій Польщі? А далі? Моя професія – перекладач з англійської на українську і з української на англійську – за кордоном нікому не потрібна. Максимум, що мені там світило – це заробляти руками: прибиральницею, посудомийкою тощо.

І я вирішила ризикнути: вкласти ці гроші в нашу армію в надії на те, що мені не доведеться нікуди їхати і нам вдасться зберегти країну.

І от, менше як за місяць у мене вже була перша партія натовських тактичних окулярів. Я кинула клич по знайомих, у Фейсбуці, що у нас є така цінна річ, і це треба доправити на передову. Таким чином я дуже швидко перезнайомилася з багатьма волонтерами, які так само, хто чим міг, допомагали армії. Коли ж мої гроші закінчилися, я почала писати скрізь, де могла, з проханням про допомогу.

Де я писала? У мене на той час була маленька дитина і я була зареєстрована на багатьох «мамських» форумах. І я почала писати туди, що я купую тактичні окуляри для армії, в мене є можливість дістати ще, і я можу передати це і їхнім чоловікам чи знайомим, але за умови, що вони викуплять кілька таких пар окулярів, щоб і іншим було. Щоб ви розуміли різницю цін: спочатку одна пара таких окулярів з доставкою мені обходилася в 70 гривень, потім – у 80, 100 (американці, зрозумівши, що є попит, почали піднімати ціну), але це все одно було на кілька порядків дешевше, ніж у нас у воєнторзі. Таким чином за короткий час ми змогли викупити все, що в американців було на складах. Навіть наприкінці дійшло до того, що ми на цих аукціонах почали торгуватися з росіянами, які спробували перекупити у нас ці партії. Останні партії вже почали приходити биті, подряпані, тріснуті – ми вигребли у них усе, що було. І в процесі цих пошуків спорядження я обросла все новими і новими контактами. Мені гроші на ці окуляри передавали, без перебільшення, жінки з усієї України, абсолютно різного віку: від молодих дівчаток до зовсім літніх людей. Суми були невеликими – 100-150 грн, але це був вал підтримки.

Паралельно ми почали шукати такі склади в інших місцях – і зайшли їх у Польщі, в Чехії, в Німеччині, в Британії. Крім тактичних окулярів почали закуповувати форму, берці, розгрузки. Вся снаряга, яка возилася волонтерами, знайшлася на цих платформах. Ми вже просто не могли пройти повз, коли бачили, що продається велика партія хб-шних футболок по 50 центів за штуку. Але партія велика – там тисяч 10 треба було викупити одразу. І ти сидиш, думаєш: треба – не треба? Бо це – 5 тисяч доларів.

А з іншого боку – це гарна якість, потрібна штука в армії. Такі питання виникали практично щодня, і треба було приймати рішення.

І так, непомітно для себе, я цілком переключилася на цю тему. Хоча, повторюю, я не фахівець у закупівлях, і на початках було багато помилок. Але ми вчилися. А вже в кінці серпня, після Іловайська, у нас встановилися тісні зв'язки з діаспорою і на моє ім'я почали надходити солідні суми. Ми почали закуповувати більші партії і відправляти на передову. Але з часом у мене з'явилося відчуття, що ми не допрацьовуємо в плані звітності. Тому що ми всі закуплені речі передавали або в Київ на склади дружніх волонтерських організацій, або відправляли на передову, але ніхто ніяких розписок, а тим більше, актів прийому-передачі, тоді не робив, і не вимагав. І що з тими речами було далі, ніхто з нас не знав. І було відчуття, що все воно летить у якусь прірву, бо, скільки б ми не закуповували б і не відправляли речей, а потім замовлень не зменшувався.

І я зрозуміла, що для того, щоб зберігалася довіра до тебе і до твоєї справи, потрібен хоч якийсь контроль, хоч якась звітність. Якраз у серпні 2014-го я познайомилася з волонтером і музикантом, лідером гурту «Широкий лан» Святославом Бойком. Він був поранений на Майдані, якраз повернувся з лікування у Польщі і одразу взявся допомагати хлопцям на передовій: передав партію броніків, які він закупив у Польщі, до мене звернувся по тактичні окуляри. Він такий, він не міг сидіти на місці.

І я, знаючи, що Святослав регулярно їздить на передову, запропонувала йому поїхати туди разом, щоб перевірити, куди все йде і як розподіляється. Ми взяли мій «Сітроен», склали задні сидіння, набили машину під зав'язку і поїхали. Це був десь початок вересня 2014-го.

Це була дуже анекдотична поїздка. Я на схід далі Полтави, на той час ніколи не їздила, хіба один раз у відрядженні була в Донецьку. Ми їхали по навігатору і навігатор нас повів не через Харківську трасу, а чомусь через Канів, через Черкаси, через якісь села, по бездоріжжю. Це була якась фантастично довга дорога – майже 12 годин ми їхали до того Харкова, а звідти – до львівського батальйону територіальної оборони, який дислокувався у Сєверодонецьку. Пізніше ми почали їздити до киян під Дебальцеве та до багатьох інших підрозділів.

Я страшенно переживала, як нас сприймуть бійці, що я буду їм говорити, хто ми, що ми? А насправді все виявилось дуже просто і щиро. Водночас виявилось, що я була права, коли вирішила перевірити, куди йде волонтерська допомога.

Ми заїхали навіть не на другу, а на третю лінію оборони, і побачили на базі, де розмістилися бійці, цілий ангар, виділений під склад. І він був завалений усім, що тільки можна було собі уявити: завали чобіт, форма, ящики тушонки, коробки новокаїну.

Із Святославом Бойком

Ми питаємо в зам по тилу, що ж ви це все тримаєте тут, чого не передаєте вперед? А він відповідає: «А раптом нам тут щось знадобиться, де я його буду шукати?».

І тоді ми із Святославом прийняли рішення не передавати більше волонтерські вантажі, а самим возити їх на першу лінію фронту. На той час і в нього і в мене уже було достатньо контактів людей, які воювали, і яким ми могли подзвонити, домовитися, що їм треба, і напяму привезти, або запитати, кому потрібне те, що ми веземо.

І так непомітно для себе ми переключилися на те, що почали їздити на передову. У нас був та-

кий режим, що ми десять днів збираємо заявки, закупаємо-шукаємо в Києві все, що можемо, а тоді на 3-4 дні їдемо на передову. Повертаємося – і все спочатку. Гроші на закупівлю ми збирали в людей, зі своєї кишені ми оплачували виключно бензин. Плюс, багато нам люди приносили, заповували, передавали з-за кордону. Власне, як і багатьом волонтерським фондам. Це був такий незабутній досвід.

Ми не змагалися з якимись великими фондами на кшталт «Армія SOS» чи «Повернись живим», у яких були величезні бюджети і величезні закупівлі. Але ми, звичайно, комунікували з подібними нам волонтерськими фондами чи групами. І навколо нас із Святославом утворилося таке коло помічників і союзників – близько 30 людей – які регулярно або передавали гроші, або робили закупки, або щось варили-готували, або щось діставали, тобто це було таке ядро, на яке можна було покластися. Але ми не формалізувалися в окремий фонд, бо просто руки не доходили в такому режимі. Я брала в дорогу свої переклади, бо треба було заробляти на життя. Ми в ті часи часто були в стані такого собі зомбі-апокаліпсису від втоми, що ні про що інше думати не могли.

Такі активні поїздки у нас тривали до кінця 2014-го і весь 2015 рік. А вже в кінці 2015 року ми відчували, що практично усі нагальні потреби в армії почала закривати держава. Перше півріччя 2016-го ми ще час від часу вибиралися туди, але це більше

уже були поодинокі поїздки – навідатися до друзів: привезти щось смачного, поспівати під гітару, поспілкуватися. Востаннє ми приїхали в Піски десь у квітні чи травні 2016-го. На той момент я уже була десь на шостому місяці вагітності, чекала третю дитину, і на цьому я собі сказала – СТОП! А Святослав і досі їздить туди поспівати, коли його запрошують на якісь заходи. Я потім для себе порахувала, що коли я почала їздити, у мене в машині був пробіг 13 тисяч кілометрів, а коли припинили активні поїздки – це було 260 тисяч кілометрів. І більшість цього кілометражу – в східному напрямку.

Коли я в серпні 2016-го народила малюка і осіла в Києві, я почала переосмислювати все, що відбулося за цей час, і я побачила, що, якщо з матеріальним оснащенням армії у нас намітився на той час прогрес, то з інформаційною політикою ситуація лишалася практично безнадійною. І особливо гостро бракувало художньої літератури про війну і про військових волонтерів. Я розуміла, що чекати років 3-5-10, доки такі книги з'являться, ми не маємо права. У нас на той час почали виходити спогади, щоденники, публіцистика на тему війни – а художньої літератури, щоб можна було дати людині і сказати: ось, почитай, це про війну – такого не було.

Я на той час ніколи не писала, це був мій перший досвід. Але я настільки гостро розуміла, що така книга має бути, що вирішила спробувати. Для мене це було продовженням моєї волонтерської роботи. Я півтора року присвятила написанню цієї книги. Вона одночасно документальна – і художня. Точна хронологічно щодо відображення подій, – але одночасно з елементами художньої вигадки.

Привезла

Презентація «Доці»

З Наталкою – прототипом головної героїні, ми познайомилися ще до війни по інтернеті, на одному з форумів шопоголіків. Це було одним із моїх довоєнних хобі – замовляти речі на інтернет-сайтах. А коли я почала їздити на передову – ми зустрілися уже в реалі в Кураховому. Потім, коли я почала розпитувати про неї, дізналася, що вона є однією з місцевих легенд. Вона була одним із найефективніших координаторів волонтерської допомоги в регіоні, при чому ця допомога ішла із непідконтрольних Україні територій. Вона мене підкупила своїм тверезим поглядом на війну, на життя, на людей. І вона була дуже надійною. Я з нею часто радилася, часто зупинялися ночувати у військових за її рекомендаціями і кожного разу були впевнені, що нас не підставлять. Час від часу вона зникала, поверталася в Донецьк із певними завданнями: чи вивезти когось, чи зібрати якусь інформацію.

Вона змінила моє уявлення про «донецьких». Воно, як і в багатьох, було викривлене тими картинками, які ми бачили по телевізору. А Наталка для мене стала таким собі руйнівником тих міфів та ілюзій. Вона абсолютно відверто розказувала про те, що там відбувалося. І коли я прийняла рішення взятися за книгу, я одразу зрозуміла, що основну канву я писатиму з Наталки.

Ми з нею зустрілися ще раз у Львові, години чотири проговорили в якомусь кафе. До цього я додала іще власні враження із наших волонтерських поїздок. Плюс, я іще перечитала величезний масив різних форумів, і військових, і цивільних. Але атмосфера Донецька, все, що там відбувалося, що вона відчувала і переживала – це все від Наталки. І ще я багато спілкувалася із тими, хто приїжджав із Донецька. Мені

дуже важливі були ці свідчення очевидців. І мені досі ніхто не дорікнув, що моя книга не відповідає дійсності у цій фактичній частині. Навпаки – багато хто зізнався, що таке враження, що я, коли це писала, сиділа в сусідньому будинку і списувала все з натури.

Взятися за цю роботу мене змусило ще й почуття страшної несправедливості, що суспільство почало звинувачувати самих жителів Донбасу в тому, що це вони почали цю війну. Це – абсолютна маніпуляція, поширювана Росією, і я вирішила про це нагадати.

До того ж, було таке відчуття, що те, що росіяни повернули в Донецьку та Луганську, вони так само легко можуть повернути і в будь-якому іншому місті України. Та й зараз ми не захищені, якщо раптом Росія почне наступ з боку Білорусі, якщо влаштує провокацію в урядовому кварталі в столиці. А ми ховаємо голову в пісок і робимо вигляд, що все нормально. А воно не є нормально. Про це завжди треба пам'ятати, що небезпека мине лише тоді, коли ми станемо свідками агонії Росії і її розпаду на вільні справедливі частини. Я вірю, що це станеться ще при нашому житті. І ще при нашому житті станеться звільнення Донбасу і повернення Криму.

У мене було багато презентацій, і на кожній хтось приходив і розповідав: «А я з Донецька», «А в мене мама з Донецька», «А я там жив і працював довгий час». Тобто, ми настільки вросли в цей регіон, що ми – єдине ціле. Але так само часто можна почути питання: «А не здається вам, що Україна як проект не склалася, що вона приречена». Я відповідаю: «Україну вже 300 років як усі регулярно хоронять. Ми не можемо назвати жодне покоління українців, яке щасливо прожило від народження до смерті, не знаючи воєн, геноциду, трагедій. На долю кожного покоління випадали якісь випробування. І тим не менше, Україна вистояла, на відміну від інших націй, які позбулися державності і розчинилися. І мову свою ми зберегли – вже так, як викоринювали українську мову, то жодна нація, здається, від такого б не оправилася».

Я вважаю, що те завдання, яке стояло перед волонтерським рухом на початку війни – воно успішно виконано. Ми повинні були дати державі час, щоб стати на ноги. Ми гасили цей вогонь, чим могли – і відрами олів'є, і беушними берцями, і в'язаними шкарпетками, і формами самошивними, і сітками, які плелися вручну, і кожухами, які відсилалися на передову в 2015 році, бо теплої форми не було. Ми робили все, що в наших силах, щоб дати час запрацювати державній машині. І ми виконали це завдання. Уже до кінця 2015 року не було проблем із формою, не було проблем із харчами,

Тамара Горіха Зерня

18 серпня 2014 р. · 0

5-хвилинка любові

А як інакше це назвати? Люди, я вас люблю. Зустрілися з Сергієм з Києва. Він слюсар, раніше передав бійцям 12 комплектів інструментів. Зараз гроші закінчилися, і вони з дружиною зібрали дитячі малюнки, цілу течку. Подивіться на них – мій фаворит "Чепушлин". Сергій вважає, що якби не волонтери, "кацапи були б уже ось тут, у Києві" – і я з ним згодна.

Малюнки і прапори переїхали до Тараса зі спільноти "БУЛАТ – допомога армії", і завтра попрямують до наших танкістів. Тарасе, я рада нашому знайомству і з радістю приєднаюся до Ваших відправок у міру можливості. Сподіваюся, наша крапля в океані також принесе свою користь. (Хоча, поклавши руку на серце, не вірю у "підняття бойового духу". Дух він такий, або є, або немає. Мій особистий дух під обстрілом був би рівно у п'ятах, і ніякі малюнки його звідти не дістануть. А ці люди – вони просто герої)

І наостанок отримала надихайючий дзвінок з Рівного. Адресна подяка від солдата, якому наші окуляри врятували очі. Приємно, що казати.

19

5 коментарів 5 поширень

не було проблем із боєкомплектами. Звичайно, можна знайти ще багато тонких місць, які держава не може оперативно закрити. Це – і ремонт машин, і дорога військова спецтехніка. Але не можна вимагати від людей, щоб вони вічно стояли і вічно тримали на своїх плечах тягар війни. Це має робити держава.

Зараз ми з друзями-волонтерами переключилися на підтримку поранених, сиріт та родин загиблих. Я особисто намагаюся підтримувати дівчат і жінок: тих, які воюють, поранених, хворих, колишніх медиків. А ще – дівчат, які виходять із фронту і опиняються сам-на-сам зі своїми проблемами, в тому числі і зі здоров'ям. Я для себе зупинилася на цій темі, і я знаю, що багато моїх знайомих роблять так само: дівчата, які активно допомагали армії, зараз допомагають колишнім військовим і їхнім родинам.

У мене практично не лишилося друзів дитинства. У мене практично усі друзі – ті, з якими я зійшлася після 2014 року. Є кілька людей, з якими ми маємо спільні спогади зі школи, – але ці люди так само активно брали участь і в Революції Гідності, і в волонтерському русі. І я почала оцінювати людей у перше чергу за тим, що вони зробили для України і для армії.

І я навчилася відділяти те, що люди говорять від того, що вони роблять. І для мене набагато важливішим тепер є останнє – що людина робить.

А ще волонтерство – це неоціненний досвід. Я робила речі, які б я ніколи не робила в мирному житті. Я познайомила з людьми, з якими я б ніколи в житті не перетнулася б – ми просто були в різних своїх бульбашках. Я набагато краще почала

розуміти українців, чоловіків і жінок. І нашу країну загалом. У мене з'явилося відчуття дому не лише в Києві, а й по всій Україні, від сходу до заходу. Я можу приїхати в будь-який район, і в мене там будуть люди, де я зможу переночувати. Це величезна маса контактів і величезна маса людей, які дали мені відчуття дому.

А найголовніше – з'явилося відчуття, що я можу пробувати щось нове, і мені для цього не потрібен нічий дозвіл. Для того, щоб бути волонтером, мені не потрібен папірець ні від якої організації. Я хочу – я беру і роблю. Для того, щоб сісти і написати книгу, мені не потрібен дозвіл від Спілки письменників. Для того, щоб бути патріотом країни, мені не потрібно складати комусь іспити, комусь щось доводити і пояснювати. Я розуміла, що деякі речі я можу робити по праву своєї крові і того, що я народилася тут.

Ну і волонтерство подарувало мені родину. Святослав Бойко, мій напарник, з яким ми стільки виїздили на фронт – він став моїм чоловіком, у нас народився син Марко. І він зараз уже такий бойовик і уривитель, що я розумію, що наші надії на те, що у нас буде тихе ангельське дитя, не справдилися, бо це дитя ще в моєму животі проїхало всі гарячі точки, які були на той час.

Я не знаю, що нас чекає попереду. Але я знаю, що у нашій волонтерській спільноті більшість зв'язків збережено, і ці люди, якщо відчують реальну загрозу і реальну небезпеку для України – ми знову будемо разом, і ми зробимо все від нас залежне, щоб допомогти армії. Я в цих людях впевнена на всі 100. І тоді забудуться якісь внутрішні конфлікти, якісь політичні розходження. А зараз ми в такому стані – наче завмерли над прірвою. Але ми разом, а тому – провемося.

В дорогу...

Наталія Герасименко (Ельф)

Група донецьких патріотів «Донбас – це ми»

Я не можу сказати, що ми є лише волонтерами військових. Ми годували і забезпечували наших бійців, збирали розвіддані, коригували вогонь. Але коли побачили біду місцевих жителів у Пісках, які жили в підвалах і пили воду з розтопленого снігу, ми запросили туди журналістів BBC. Вони приїхали з гуманітарною допомогою і на власні очі побачили, що там відбувається. На цій війні воно якимось так – усе зразу.

З волонтерством я зіткнулася ще задовго до війни. Так сталося, що моїй доньці у 3 роки зробили щеплення – і це дало серйозні наслідки для здоров'я. У неї зникла мова, тиждень не було слуху. Нам з чоловіком довелося її витягати з того стану: нею треба було досить багато займатися, розвивати моторику. Дуже допомогла скрипка, якою вона почала займатися, музика, танці.

Але на цьому ґрунті у нас з'явилися однодумці, які так само допомагали одне одному витягувати особливих та хворих дітей. Ми організували майстер-класи з рукоділля, благодійні акції на різні свята, виставки-продажі. Зібрані гроші йшли на онкоцентр та на іншу благодійність. Я в нашому донецькому рукодільному осередку відповідала за вишивку. Ми як мінімум раз чи два на тиждень збиралися, ділилися досвідом, навчали новачків. Я в той час була дуже соціально активною.

Коли почалася війна, доньці було сім років, вона вже ходила в перший клас. Але в нашому старому волонтерському колі ми про це не говорили взагалі. І воно пізніше виправдало себе, бо ніхто не знав, що я підтримую Майдан, а пізніше – допомагаю українським військовим. Натомість навколо мене згуртувалися зовсім інші люди, яких до війни я зовсім не знала. Якимось так воно все склалося. Ми не знали, хто де живе, ми ледве знали, хто ким працює. Але у нас була спільна справа.

Реальне моє волонтерство в цій війні почалося з нашої закритої групи «Донбас – це ми». Там зібралися донеччани-патріоти, які організовували і брали участь у місцевому Майдані, проукраїнських мітингах. В цій групі вони також розповідали, що відбувається навколо, що і де вони бачили, фіксували все, що тоді відбувалося. Коли в березні закінчилися мітинги і мирні демонстрації, які обернулися кривавими сутичками і загибеллю активістів, у нас сформувалася невеличка групка, яка почала займатися організацією спротиву. Ми ходили вночі з трафаретом, малювали на стінах, на асфальті, скрізь, де могли, написи «Донбас – це Україна», поширювали агітаційні листівки проти Путіна.

А далі почалася справжня весна. А Донецьк – хоча й сучасне промислове місто, але люди, все ж, мають дачі. І одна дівчина з нашої команди почала їздити на свою ділянку під Маріуполь через блок-пости. Вона ж першою познайомилася з нашими хлопцями, які стояли в селищі Старий Крим, і побачила, в якому вони тоді були стані: без належного обмундирування, у тому скляному «дубку», часто без води, напівголодні. І вона запитала у них, чим ми можемо допомогти, взяла у них список необхідного і привезла його нам, в Донецьк, заховавши в шарпетку. Ми скинулися грошима, замовили все – «Нова пошта» в місті тоді ще прекрасно працювала. Це був якийсь скур: із окупованого вже Донецька машина «Нової пошти» через блок-пости везе передачу на той бік для українських бійців. Але це факт.

Так ми почали їм допомагати – продуктами, формою, чим могли. Але то таке було, – дрібничка. А коли в травні під Волновахою розстріляли наших хлопців, і пішли чутки по всій країні, що це було зроблено за наводкою якогось місцевого жителя, і що на Донбасі всі ненавидять Україну, – ми впали у відчай, бо теж вважали себе частинкою України. Ми злякалися, що армія зараз розвернеться і не захоче нас захищати від цього свавілля, яке чинилося тут. І ми в групі вирішили послати гінців до тих хлопців під Волновахою, щоб переконати їх, що не всі такі, що серед нас є багато нормальних людей, які стали заручниками ситуації, і що вони нам потрібні. Вибір впав на мене, бо я таки була родом із Львівщини, вільно розмовляла українською і могла з ними знайти спільну мову. Зі мною зголосився їхати один водій, з місцевих, але він був російськомовним.

Ми домовилися зустрітися на краю міста. Накупили багато апельсинів. Я ще велику коробку печива закинула в машину на всяк випадок – а раптом.

Ми ще не доїхали до Волновахи, як наткнулися саме на тих хлопців, що вижили після розстрілу 22 травня 2014 року. Запитали, як вони, що будуть робити, і дізналися, що їх виводять... Уявіть собі наш стан. А вони теж морально розчавлені, розповідають нам, що тут усе пропадає, нема за що воювати, бо народ проти них, а з цивільними вони воювати не будуть. Ми їх пригостили апельсинами і бачили, як вони їли їх зі шкірками – видно, давно не бачили нормальної їжі. І якось все було в той момент так безнадійно.

Але ми вирішили не вертатися в Донецьк тією ж дорогою, а поїхати далі. І на наступному блок-посту зустрілися уже із серйозними військовими. Це була українська військова розвідка та спецназ. І от на тому блок-посту коли ми розговорилися з командиром і розповіли, хто ми і чого тут, ми прямо запитали: «Так що, вас відводять? Ви здаєте нашу область?». А вони на нас дивляться квадратними очима: «Як здаємо? Це – наша земля, це – наша держава, і ми будемо тут стояти до кінця». І таку впевненість вони в нас вселили, що додому ми поверталися окрилені, з гарними новинами для групи.

Це був наш пробний такий волонтерський виїзд за межі Донецька. Хоча його тоді ще, мабуть, важко було назвати волонтерським. А пізніше українських блок-постів навколо Донецька стало багато. Наша та дівчина часто їздила до себе на дачу під Маріуполь, і на Білосарайську косу до родичів. Одного разу вона привезла від бійців, які стояли на блок-постах, подяку за допомогу і запрошення в гості – хлопці захотіли познайомитися з українськими патріотами з Донецька. Ми наварили-напекли різних смаколиків, накупили, що могли – і поїхали знайомитися.

Це була 72-га бригада. Ми поспілкувалися з добровольцями, лишили наші контакти – і ці контакти «пішли по руках». І з різних блок-постів посипалися замовлення, кому чого не вистачає. А бракувало багато чого – ви ж пам'ятаєте, яким було забезпечення армії тоді, в 2014-му? І ми кожного вечора в групі вивішували такі списки, люди скидали гроші, ми закуповувалися в «Ашані», в «Метро» (їх у Донецьку було декілька) – і їхали.

не могла їм відкрито про все розповідати. Бо хтось напише в Інтернеті – і кінець усьому. Там усе дуже відстежувалося. Водночас, дівчата дуже слідкували, чи є я на зв'язку, чи все в нас добре. І з часом я потрошки почала підключати і їх: одна подруга була відповідальна за каву – їхня фірма дуже багато кави відправляла на фронт, і вона вмовила їх частину відсилати мені. Тамара Горіха Зерня слала нам тактичні окуляри, які замовляла в Америці, спальники. І з часом до нас почала надходити допомога з усієї України.

Я не знаю, як це назвати – везінням чи халатністю «ополченців», але на перших порах ми їхні блок-пости проходили без проблем. Могли везти цілу машину продуктів – а нас навіть не перевіряли. А якби й перевірили – то у нас завжди були наготові легенди, що ми їдемо до бабусі на дачу, веземо дітям поїсти на місяць, чи в табір погорільців після обстрілу, веземо гуманітарку. Але – миналося. Ми навіть бронезилети возили з Донецька – по машинах розпихали пластини під сидіння, маскували чохли для них і розгрузки – і так їхали.

В кінці травня 2014 почалися бої за Донецький аеропорт. Ми ще раніше їздили з сім'єю в «Метро» на Путилівці і часто там зустрічали різних військових. Вони всі були без розпізнавальних знаків і ми не до кінця розуміли, хто це: наші чи сепари; чи «ряжені з военторга», чи російські військові. А коли почалися бої, ми зрозуміли, що в аеропорту є наша українська армія. І думали, що військових багато.

Після першої поїздки у Волноваху я подумала, що варто взяти псевдо. І я створила на «Фейсбуці» акаунт «Воїни добра». Але буквально за кілька годин цей профіль заблокували. Я шукала вихід: як зробити так, щоб мене могли впізнати друзі, бо у мене дитина і в школу ходила, і на танці, але не змогли вирахувати вороги? І я знайшла таку функцію у ФБ, що для акаунтів різними мовами можна писати різні імена. І для всіх україномовних профілів я залишила своє справжнє ім'я. А для російськомовних налаштувань профілю вигадала псевдо. Моя донька була дуже дрібною і всі її називали ельфом. Я просто позичила в неї це псевдо.

Так і вийшло, що для всіх, у кого профіль у ФБ був українським, я лишилася Наталею Герасименко. А для всіх, у кого в алаштуваннях основна мова була російська – а в Донецьку таких 90%, та й по всій Україні чомусь таких чимало – я була Ельфом. І воно так приліпилося до нас. Часом питали: «Ви де?» – «Ми там» – «А вчора де були?» – «Там і там» – «Ну ви точно як елфи носитеся скрізь».

Ми переважно координували свої дії через «Фейсбук». Як я вже казала, збір коштів брала на себе група «Донбас – це ми». З багатьма з її учасників ми познайомилися раніше, на проукраїнських мітингах. А більшість і не знали. Просто так виходило, що ти пишеш, що до завтра потрібна така сума – і вона приходить. Це були гроші тільки з Донбасу і дуже довгий час ми волонтерили виключно за гроші місцевих патріотів. Пізніше деякі мої подруги з усієї України з-за меж групи почали про щось здогадуватися. Але я

ДАП – це було єдине місце в Донецьку, яке лишилося некупованим. Але наші хлопці в аеропорту опинилися в повному оточенні. Доїхати до них можна було тільки зі боку непідконтрольної території, проїхавши два ворожих блок-пости. І далі картина була близька до апокаліпсису: купа підбитих spalених машин, то тут, то там – трупи чеченців, які довго там лежали, бо їх боялися забрати. Це все відбувалося практично на наших очах: ми бачили, як кавказці, які приїхали в Донецьк і поїхали штурмувати аеропорт, практично всі в той же день і загинули.

Одного дня мені почали надходити дзвінки від хлопців із аеропорту. І замовлення спочатку були дивними: наприклад, 30 кілометрів кабелю, щоб освітити злітну смугу. І ми сіли думати, що робити, бо купити це було не найбільша проблема, хоч і дуже дорого – проблема була передати такий об'єм туди. А одного разу мені дзвонять і кажуть приблизно так: «Нам Ваш номер дав один знайомий волонтер із Донецька. Він

сказав, що Ви все можете». Я подумки усміхнулася: «Ого! Я все можу». А цей голос каже: «Я вам зараз дам телефон, це буде ваш командир (він головний в аеропорту), ви в усьому слухайтеся його».

Я беру номер, набираю, ми знайомимося. Кажу: тут ваші хлопці просили 30 кілометрів кабелю для освітлення злітної смуги». А він мені кричить у відповідь: «Який кабель? Ви собі це уявляєте? Снайпер на раз розстріляє всі ті лампочки і нас із ними заодно». «Та, може сітку якусь захисну поставити на прожектори?» - белькочу я. «Яку сітку? Ви знаєте, з якою швидкістю летить куля? Що для неї сітка?»». Я тоді була трішки навіть ображена: хлопці просять про допомогу, а цей вредний дядько забороняє робити добрі справи. А ми ж усе можемо...

Але за кілька днів дзвонить той самий Голос і каже: там у нас на одній висотці група в оточенні. Вони уже кілька днів без їжі та води. Зможете допомогти, добратися до них? Я так одразу: «Звичайно, зможемо». Хоча й розуміла, що там на шляху кілька блок-постів, у тому числі й дуже серйозних. Бо це ж було в бік аеропорту й окупованої ще Авдіївки. Але, думаю: прорвемося!. Беремо старшого чоловіка, знайомого нам по групі спротиву з весни, на роль мого батька, завантажуємо машину і їдемо, наче «на дачу». Наша легенда спрацювала, ми проїхали блок-пости, виїхали за Донецьк, але тут я починаю озиратися. Бо нам сказали, що хлопці «на висоті», чи «на висотці», а там – чисте поле, жодної висоти я не бачу. По телефону піднімаю в Донецьку всіх ріелторів, і мені кажуть, що так, десь там за Донецьком є дві недобудовані висотки. Ми проїхали поруч з ними, але нікого там не побачили, попрямували далі на села, на Опитне, вертаємося розгублено назад, а мені знову дзвонить телефон і Голос каже: «Хлопці вас уже бачать. Вони вам зараз дзеркальцем знак подадуть». Як мені по очах різонув той сонячний зайчик! Їдемо ми туди, і виявляється, що «висота» - це була військова частина під Авдіївкою, знаменита позиція «Зеніт», яка потім довго прикривала аеропорт.

Ми прибули туди, і виявилось, що там усі хлопці, які втекли з Донецька з полону у Безлера. Ну як, втекли з полону? Безлер тоді приїхав в одну з військових частин і оголосив, що всі заарештовані. Але був такий безлад довкола, що наші потиху-потиху – і повтікали. І приєдналися до бійців військової частини з Боссе. А ще там були військові з окупованої Авдіївки. І були вони там, хто в чому тоді опинився в частинах влітку: в шльопанцях, в шортах, в майках. Але вони не здалися. На всіх було трошки зброї, в когось – телефон. І – все!

Ми віддали воду та їжу, познайомилися. Виявилось, що в Донецьку та Авдіївці тоді служили хлопці з різних регіонів України. Але було і багато місцевих, які залишилися вірними присязі, не пішли в ополчення, не перейшли в банду Безлера. Ми потім ще не раз до них приїздили. Скупили в Донецьку всі спальники, які могли, їздили за частиною навіть в Макіївку. Як могли – маскували груз. Наприклад, щось цінне – ті ж тактичні окуляри чи оптику – ми ховали в мішки з кормом для курей. Старались зробити цю позицію максимально сильною та ефективною, шукали для них, найкраще. І нам допомагали всі, хто міг.

То був дивний період. Мені дзвонили якісь письменники і ледь не в центрі Донецька серед білого дня передавали бронезилети. І я така несучу дві сумки, в яких 4 бронезилети, а зверху - кукурудзяні палички, так легко, наче там лише ці палички. А заходжу в двори між будинками, ставлю ці сумки на землю – а в мене спина відвалюється.

У липні ми почали їздити частіше, бо почався сезон: овочі-фрукти. Але почали помічати, що привозимо багато, а воно за день-два все зникає. Почали допитуватися, а нам хлопці віджартувалися: «Та, тут чорти приїжджають, все забирають». Ми думаємо: які там, в чорта, чорти? Ми ж для вас стараємося. Кожен раз може стати останнім». А під час наступного візиту застаємо таку картину: не встигаємо розвантажитися, як заїжджає з поля машина і всі наші ящики опиняються в ній. Ми кидаємося розбиратися, а нас зупиняє командир: «Все гаразд. Їм це потрібніше. Вони може завтра і доїхати більше не зможуть».

Так ми вперше побачили своїх героїв з аеропорту. З'ясувалося, що жоден літак більше не може їм доставити необхідні речі, бо вороги його готові збити цілодобово і в наших воїнів там із продуктів лишилося хіба те, що можна було взяти з розгромленого «Дьюті фрі». І те, що ми привозили на позицію «Зеніт», виявилось єдиною можливістю їх забезпечити. Наші підопічні залишали собі дуже мало, а практично все віддавали в аеропорт.

Тоді ми вирішили потроїти наше постачання хлопців продуктами. Це була якась сюрреалістична картина: місто окуповане, все зачинене, нічого немає, пів міста – в підвалах, бо тривають жорсткі обстріли, у нас за вікном теж лягають міни. Але паралельно з тим на кухні постійно щось вариться, печеться, закручується – бо у нас є «велика сім'я» і її треба прогодувати.

Коли ми з чоловіком почали аналізувати, як ми самі з дитиною прожили літо

2014 року, бо всі свої гроші віддали на волонтерство, щодня вірили, що перемога от-от настане. У нас на власні потреби на 2 місяці залишилось 800 грн – і вони не закінчувалися. Друзі, які вже покинули місто передавали ключі від їхніх квартир і казали: заберіть звідти продукти, заберіть усе, що потрібно. Тому нам завжди було з чого готувати хлопцям, завжди було чого смачного привезти. І природа допомагала – урожай тоді був такий, як ніколи.

Ми завжди думали, що хлопців там в аеропорту десь сотні чи тисячі. А одного разу командир «Зеніта» сказав, що ми їдемо в гості до чортів, що їх командир дуже хоче з нами познайомитися. Нас в той день було четверо, нас одягнули ті бронезилети, які ми ж попривозили, дали в руки автомати, посадили на «зенітку» і просто по полях на великій швидкості помчали в аеропорт. Так ми вперше поїхали знайомитись з тими, кого стільки часу забезпечували необхідним.

Там же я з'ясувала, що той Голос, який мені телефонував – це був полковник СБУ. Він тоді командував контррозвідкою на фронті в нашому секторі. З аеропорту він знав, що до них можна пробитися тільки з Донецька, бо на той час і Писки, і Карлівка, і Авдіївка – все було окуповане. А дружина цього полковника була дуже активна в соцмережах, сама займалась допомогою військовим – і от вона знайшла в соціальних мережах інших донецьких волонтерів і прохала поїхати через ворожі блок-пости, до наших в оточенні. Їй дали мій номер телефону, мовляв – вона це зможе організувати. Так мій номер телефону опинився в полковника.

Це зараз здається, що все було легко, нам завжди щастило. Насправді було дуже важко і суцільні ризики. Одного разу, коли ми їхали на «Зеніт», то потрапили в засідку і машину обстріляли. Це були дуже серйозні речі.

Таким чином мій шалений екіпаж почав їздити ще й в аеропорт. Як ми тільки не маскували наші передачі! Бувало, що на блок-постах присипляли пильність сепарів, давали їм щось смачненьке, дякували «защитничкам», що нас рятують від злих укриттів, ділилися водою. Головне було – щоб наші машини не обшукували, бо ми розуміли, що, інакше – нам тут на місці і кінець.

А ще доводилось мінімально ділитись особистою інформацією, щоб не підставляти одне одного. Ми навіть не знали, хто де живе, з метою конспірації. Коли водій мене підвозив, я часто казала: «Зупинись тут», а потім ще 2–3 квартали йшла дворами додому. І це потім дуже стало в пригоді. Було чітко розуміння того, що, якщо хтось потрапляє в полон, то він мусить розповісти всю інформацію про інших, щоб вижити.

Одного разу стався такий прикрий випадок, коли ми повернулися з чергової поїздки в аеропорт (тоді вже була відчинена Карлівка, і ми перестали ризикувати та їздити коротким шляхом, а прямували через Курахово: свідомо робили величезне коло, зате мали можливість по дорозі набивати машину під зав'язку – дружина полковника СБУ організувала нам потужну волонтерську допомогу з Дніпра, тож по дорозі на «Новій Пошті» або на військовій базі ми забирали форму та інші необхідні речі.

Нам в той день все давалося напрочуд легко. По дорозі додому я настільки розслабилася і забулася, що це вже Донецьк, що на ворожому блок-пості привіталася українською. Ми перед тим були в ДАП у спецназу з Кропивницького, і хоча вони всі говорили російською, але просили нас із ними розмовляти українською, - хотіли чути мову. Але навіть це тільки ошелешило сепаратистів – нас навіть не перевіряли.

Вже в місті в моєму районі нам трапився відкритий супермаркет. Це було настільки великою рідкістю! І я попросила друга висадити мене біля нього. А він попередив, що заїде додому за документами і повернеться по мене, бо у нас ще були інші волонтерські справи.

Але за два квартали його зупинили..Зупинили випадково – просто трапилася

група сепарів, які вирішили віджати гарну машину. Але побачили там ще й ноутбук. А в ньому – фото з українськими військовими і переписка, яка повністю викрила друга. Сепари побили нашого волонтера, потім завезли на кладовище, змусили копати собі могилу. Але, видно, це були не повні відморозки, або їм просто потрібна була машина: вони познущалися, а тоді сказали, що рахують до десяти, якщо втече, то його щастя. І він таки втік. Але машина і все інше лишилася в них.

Стався у нас і ще один, дуже трагічний випадок. Був з нами один хлопчина-водій, Рома, молодий зовсім. Ми їздили разом кілька разів в аеропорт, але частіше розвозили допомогу військовим по інших позиціях. Він знав всі дороги довкола Донецька Восени 2014 ого його взяли в полон в самому місті, дуже сильно побили, поламали ноги-руки. Ромка про мене практично нічого чіткого не знав та не міг розповісти, але він пам'ятав, де живе одна волонтерка з нашої команди і розповів, бо не було іншого виходу. Її давно не було в місті, але житло, мабуть, взяли під нагляд

Потім його родина вивезла в Росію – підлікувала. Коли ж він повернувся в Донецьк, його знову заарештували. І цього разу кинули на Донецький аеропорт, в першу лінію. Тоді йшли запеклі бої. А в сепарів була така практика: попереду, як прикриття, вони виставляли штрафників різних, полонених, а за ними вже йшов російський спецназ. Це був січень 2015-го. Ромка там в ДАП і загинув. Ще влітку він їздив туди волонтером... Наші хлопці з «Республіки «Міст», коли потім обдивлялися загиблих, його впізнали, зрозуміли, що тут щось не те, що він не міг з власної волі йти воювати проти них.

Хлопці зняли з нього сепаратистську форму. А мені подзвонили «сіміки» і сказали, що під аеропортом загинув водій із екіпажу «Ельф». Я ще здивувалася, бо на той час я була у Львові, думала тоді, що то якась помилка. А тижнів через три я повернулася на фронт і дізналась подробиці.

Ми були в багатьох «гарячих точках». Під Іловайськом, коли там стався котел. Під Дебальцево в найбільш гарячі дні.. І це вже було не волонтерство, а щось більше. Ти вже як живеш там і робиш усе для того, щоб ця війна закінчилася. І закінчилася перемогою.

А ще ми були очима нашої армії. Багато хто взагалі не розуміє специфіки протистояння з боку місцевих жителів. Ну, там нагодувати, допомогти з одягом та амуніцією – але це займало невеликий % нашого часу. А в іншому – ці самі військові телефонували у відчай: «Нас сьогодні можуть розбити, ми бачимо, що летить приблизно звідти, а треба точно дізнатися – звідки саме». І ми їхали чи йшли, скільки треба, під будь-яким вигаданим приводом, в любий час і шукали: звідки йде обстріл позицій

українських військових. І цю інформацію ми передавали хлопцям. Над цим працювали сотні людей. Ті, чиї будинки стояли над дорогами, тихенько слідкували та передавали інформацію: «пройшло три КАМАЗи, сім танків, п'ять гармат поїхали в тому напрямку». Це спостереження велося в режимі нон-стоп.

Це був важкий період, коли наші ще не вмiли воювати. Зараз там усе налагоджено: розвідка працює по-іншому, є потужна аеророзвідка. А спочатку все було не так, все було за рахунок людей і їхнього ризику: коли ти о 6-й годині встаєш і повзеш на якісь шахти дивитися: чи є там ворожа техніка і чи звідти йде обстріл. Бо в хлопців

деякий час навіть зброї була обмежена кількість, щоб накрити точку. Це була дуже потрібна інформація, враховуючи те, що тоді тільки вчилися стріляти.

Люди, які займалися волонтерством не в окупації, розуміють, що таке знайти, купити, привезти, нагодувати. Але вони часто не розуміють, ролі волонтерів з окупації, важливість інформації від них, ризик від допомоги полоненим чи пораненим українським військовим, яких напочатку війни чомусь весь час везли в захоплені міста в госпіталі – в лігво ворога фактично. Бо там неможливо зробити інформацію публічною, отримати славу(та й чи потрібна вона), але тиша – рятує життя.

Зараз я живу в Києві. У серпні 2014-го я перевезла родину у Львів, коли стало зрозуміло, що школа в Донецьку не запрацює першого вересня. Та й у дитини перестав працювати інстинкт самозбереження. Наш будинок стояв унизу, в улоговині, і всі уламки снарядів під час обстрілів летіли вище 5-го поверху, а ми - нижче. Але все одно було щоразу страшно. А донька перестала реагувати та ховатися в більш безпечні місця квартири. І я в кінці серпня відвезла її до бабусі за тисячу км від війни.

Група наша існує досі. Ще є повідомлення, коли йдуть обстріли, звідки прилетіло, куди впало.

Але багато її учасників виїхало з Донецька і давно живуть в різних містах та навіть країнах. Хоча і є ті, хто залишився нас чекати вдома, бо не можуть виїхати, з різних причин. Також частина людей повернулась через економічну ситуацію в країні, бо не знайшли собі застосування, а в окупації хоч житло своє...

Звичайно, я підтримую контакти з тими, хто залишився. Але в них зараз одне завдання – вижити. Хочеться вірити, що настане час, коли про все можна буде розповісти відкрито. І що ми повернемося на свою землю, у свої міста, у свої квартири. Бо Донбас – це ми. А ми – це Україна.